

Britt-Marie Lennartsson

VESSIGE KYRKOGRÅRD

Vessige socken, Falkenbergs kommun.

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:34

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland.

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.

Kulturhistorisk inventering och bevarandeplan.

Bild framsida: Kvarter 5 på Vessige kyrkogård.

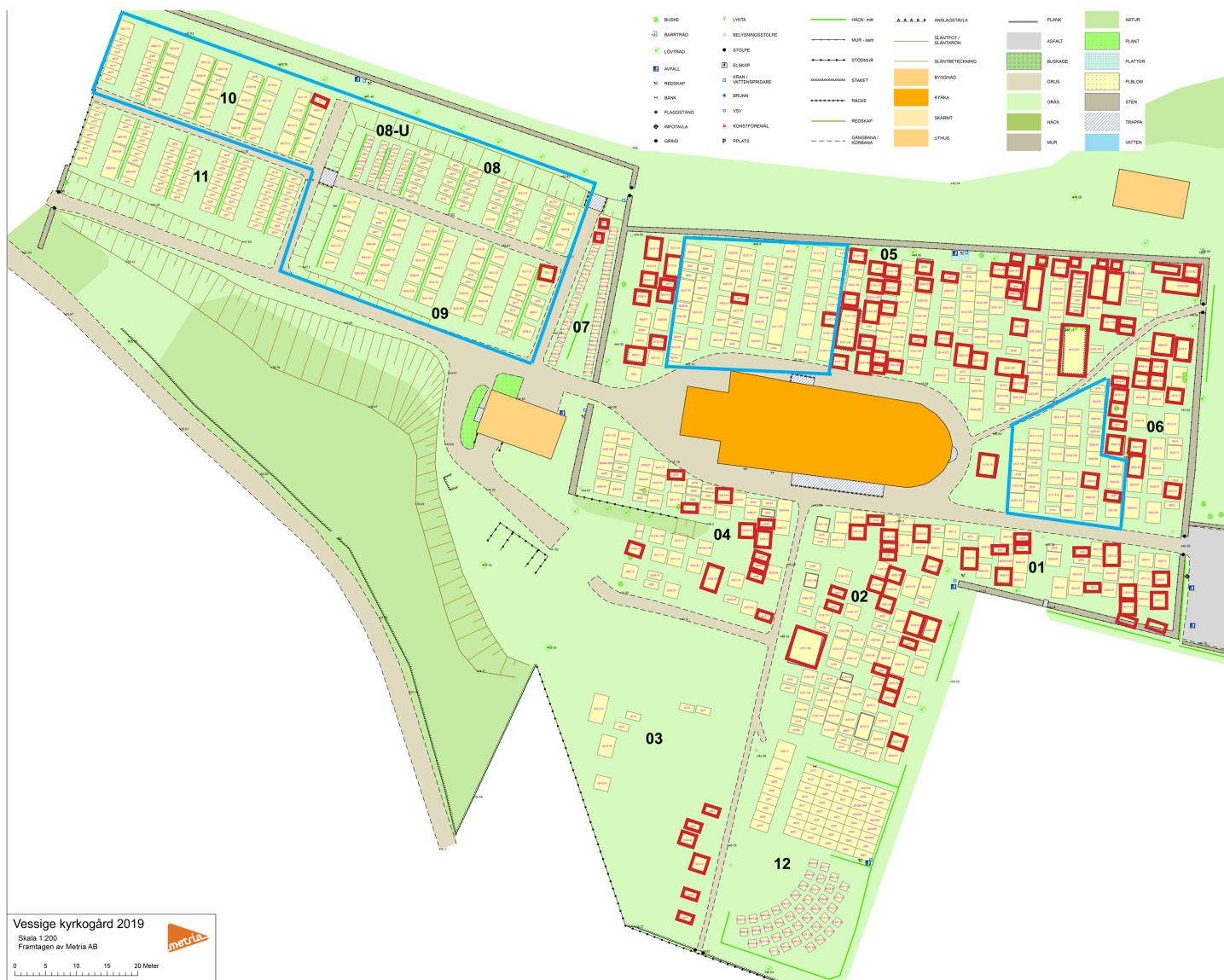
Foto: Britt-Marie Lennartsson. (Fotonr. 2021-21).

Grafisk form: Anders Andersson.

Layout: Britt-Marie Lennartsson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Diarienummer 2020/215.

Vessige kyrkogård, uppmätning, Metria 2019. Kulturgravar och värdefulla karaktärsområden är inritade.

INNEHÅLL

Inledning.....	6
Metod.....	6
Källor och litteratur.....	7
Syfte	7
Historik.....	9
Vessige trakten och kyrkans plats i landskapet.....	9
Vessige gamla kyrka.....	11
Vessige nya kyrka	11
Prästgården, Klockaregården och prästlöneboställe.....	12
Ekonomibyggnad.....	13
Vessige kyrkogård.....	14
Arkeologi	18
Beskrivning av dagens kyrkogård.....	19
Placering och omgivningar	19
Planform och gångvägssystem.....	20
Omgärdning och entréer.....	22
Vegetation.....	25
Ekonomibyggnaden.....	26
Övrigt.....	26
Gravkvarterens karaktär	27
Gravvårdar på Vessige kyrkogård	36
Sammanfattande karakteristik	44
Kulturhistorisk bedömning och bevarandeförslag.....	45
Lagstiftning.....	45
Bevarandeförslag.....	46
Källor.....	51
Bilaga 1. Kulturgravar på Vessige kyrkogård, karta.....	52
Kulturgravar i kvarter 1-4.....	53
Kulturgravar i kvarter 5-6.....	54
Bilaga 2. Kulturgravar på Vessige kyrkogård, tabell.....	55
Rapporter från Kulturmiljö Halland 2021.....	78

INLEDNING

Kyrkomiljön är ofta bygdens äldsta kulturmiljö. Kyrkogårdar och begravningsplatser representerar ett religiöst och kulturellt arv men har även ett stort miljöskapande värde för den omgivande bygden.

Kulturmiljölagen säger att kyrkogårdar skall bevaras och vårdas så att deras kulturhistoriska värde inte förvanskas eller förändras. En bevarandeplan för kyrkogården ger möjlighet till kunskap och inblick i kyrkogårdsmiljön, dess historia. Den ska precisera kulturhistoriska värden i syftet att verka som underlag och vägledning för pastoratets eget arbete för framtida skötsel och planering av kyrkogården. Den kan även vara till hjälp i kontakten med allmänhet och myndigheter.

Bevarandeplanen är ett rådgivande underlag. Även ändringar som är i linje med en bevarandeplan kräver tillstånd från länsstyrelsen enligt Kulturmiljölagen kapitel 4.

Denna bevarandeplan är utförd av Kulturmiljö Halland, Hallands Kulturhistoriska museum på uppdrag av Falkenbergs pastorat. Fältarbetet och arbetet med analys och rapport utfördes under hösten 2020 och våren 2021 av bebyggelseantikvarie Britt-Marie Lennartsson.

Metod

Metoder, inventeringsblanketter samt diskussioner kring bevarandefrågor och åtgärdsförslag togs fram för Göteborgs kyrkogårdar på 1990-talet av Göteborgs kyrkogårdsförvaltning i samarbete med Göteborgs stadsmuseum. Dessa har länge verkat som ett viktigt underlag för Kulturmiljö Halland vid utarbetandet av en metod för Halland. Även Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, utgiven av CGK, Centrala Gravvårdskommittén 2007, har varit grundläggande.

Kyrkogården som helhet har inventerats, beskrivits och fotograferats beträffande anläggningsår, utvidgningar och andra förändringar samt kyrkogårdens plats i landskapet, närmaste omgivningen, byggnader, gångsystem, vegetation och gravkvarter.

Varje kvarter har också inventerats, beskrivits och fotograferats beträffande omgärdning, ingångar, vegetation, planform, gångsystem, nutida prägel, gravvårdstyper, material, byggnader och eventuella förlämningsnoterats. Detta har sammanfattats till en övergripande karaktärisering av kvarteret. Omgärdning och gångsystem berättar om kvarterets gränser

och inre struktur. Vegetation i form av till exempel träd och busksorter bidrar också till information om struktur, uppbyggnad av kyrkogården, årsringar och andra tiders ideal. Genom att beskriva de gravvårdstyper som förekommer inom kvarteret kan det också sättas in i ett tidsmässigt sammanhang. Gravvårdarnas ålder och arkitektoniska utformning ger kunskap om hur kvarteret anlagts och förnyats. Sist görs en helhetsbedömning av kvarterets kulturhistoriska värde för att sätta kvarteret i relation till andra gravkvarter.

Den selektiva gravvårdsinventeringen är en fördjupning av kvartersinventeringen. Inventeringen omfattar enbart gravvårdar ute på kyrkogården. Eventuella gravar och vårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan har oftast stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Det är i urvalet av värdefulla gravvårdar som den stora metodförändringen gjorts. Under senare år har ett omfattande arbete påbörjats med att prova stabiliteten av alla gravvårdar på kyrkogårdarna. Detta har lett till att ett stort antal gravvårdar fått läggas ned, vilket förändrat kyrkogårdens landskap och karaktär. I samband med detta har Falkenbergs pastorat önskat en ny urvalsmetod då endast klass 1-gravar kan säkerställas när gravrätten återfaller till upplåtaren, medan övriga inte får ett reellt skydd. Den nya urvalsmetoden innebär att endast klass 1 gravar pekas ut. Då det nu bara finns en bevarandeklass kallas dessa Kulturgravar. Utpekade kulturgravar har förts in i en tabell med gravnummer, ett foto, gravvårdens text, uppgift om motiv till värderingen samt ev övrig information, se bilaga 2.

Urvalet och kriterier för kulturhistorisk värdering av gravvårdar har dock fortfarande sin utgångspunkt i den klassificering som Centrala Gravvårdskommittén, CGK, presenterat i skriften Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, 2007. Även av erfarenheter från tidigare utförda värderingar på kyrkogårdar runt om i Halland ligger till grund för urval och värdering.

En rundvandring hölls på plats på Vessige kyrkogård i september 2020 tillsammans med representant för Vessige-Alfshögs hembygdsförening.

Kulturmiljö Halland har utvecklat en förenklad blankett/tabell för urvalet av värdefulla gravvårdar som finns som en bilaga sist i rapporten. De utvalda gravvårdarna och miljöerna har markerats på en karta framtagen av Metria 2019.

CGK: s urvalskriterier

CGK har tagits fram en urvalsvärdering med tre klasser; Klass 1 – mycket värdefulla, omistliga, juridiskt skyddade genom Kulturmiljölagen, Klass 2 – värdefulla som kan återupplåtas, men kan tas bort utan tillstånd, Klass 3 – övriga.

Det pågår en diskussion inom Svenska kyrkan att det bara är de i klass 1 som har ett skydd och kan påverkas i planeringen av kyrkogårdens vård och underhåll. I denna kulturhistoriska dokumentation har därför bara klass 1-gravar pekats ut.

Klass 1/Mycket värdefull utgörs av gravvårdar med stort kulturhistoriskt värde som skall bevaras när gravrätten upphör. De får inte återanvändas och bör bevaras på ursprunglig plats i ursprungligt skick. Om de redan flyttats bör de placeras så att deras bevarande tryggas. Klass 1-gravar är först och främst värdefulla genom sin ålder, vilket ofta innebär att de också är lokalt och hantverksmässigt producerade. Alla vårdar och inramningar av gjutjärn och smide är också av högt värde då de är en försvinnande liten rest av en unik konstruktionsperiod. Överlag är inramningar av gravvårdar av högt värde, framför allt buxbomsinramningar och stenstaket, medan mer ordinära stenramar snarast kan tillföras värdefulla områden. Till klass 1 kan även vårdar höra med ett högt eller unikt konstnärligt helhetsutförande.

Källor och litteratur

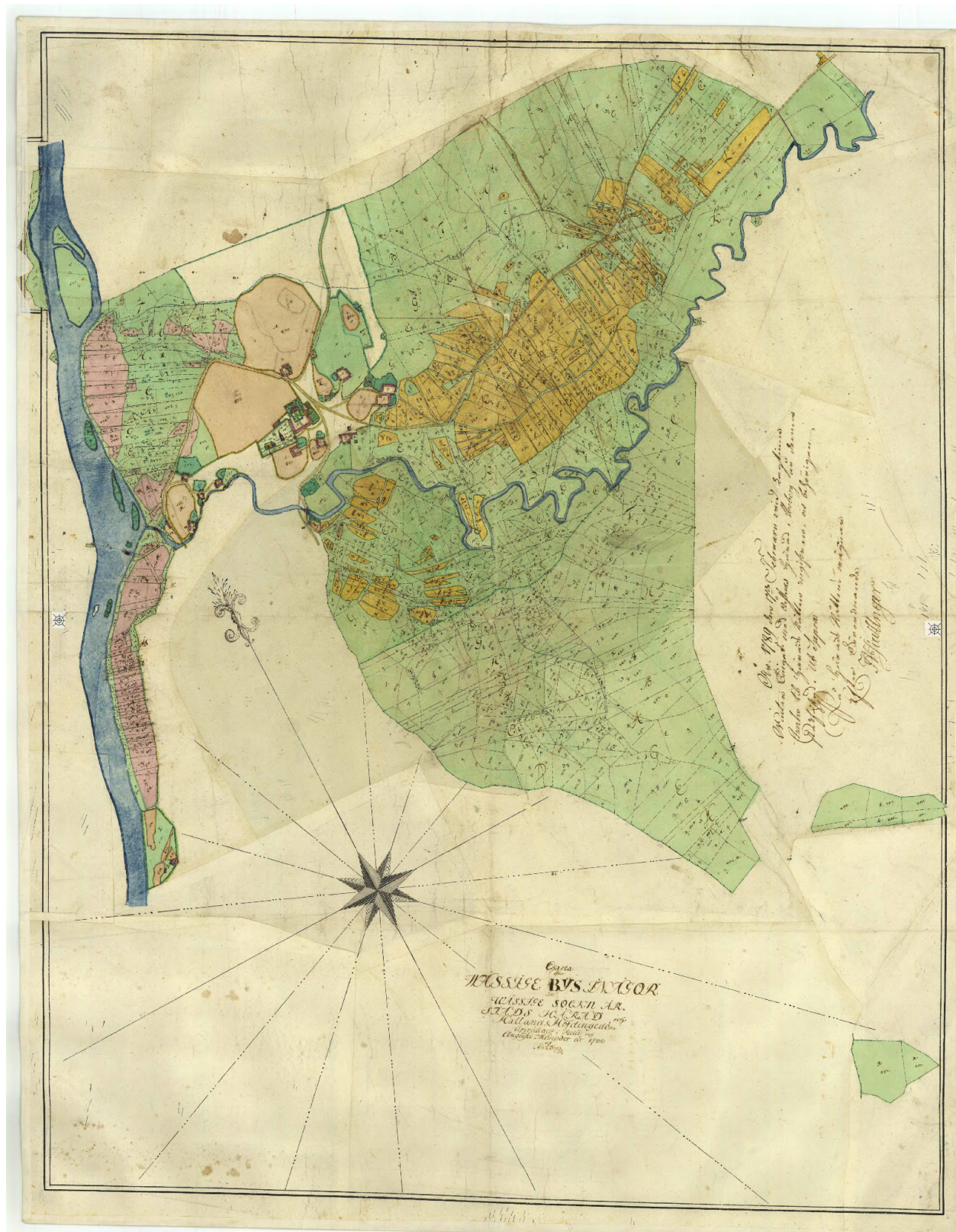
Information om kyrkogårdar, gravstenar och kulturhistorisk dokumentation m.m. har hämtats från Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*, Sveriges Stenindustriförbunds handbok om Gravvårdar i natursten samt *Kyrkogårdshandboken* utgiven av SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Information om Vessige socken, kyrka och kyrkogård kommer från boken *Vessige och Alfshög*, två socknar i Ätrands dalgång, utgiven av Vessige-Alfshögs hembygdsförening 1996 samt kulturmiljöprogram för Falkenberg kommun, 2013. Information fanns även i Bror Jansson skrift om Vessige kyrka från 1959. Information har även hämtats från Kulturmiljö Hallands arkiv. Det finns även en rad digitala arkiv på internet som bidragit med information. Riksantikvarieämbetets Fornsök ger information om vilka fornlämningar som finns i området. Riksantikvarieämbetets har även ett digitalt arkiv för foton, bland annat på kyrkor och kyrkomiljöer som heter Kulturmiljöbild. Lantmäteriet har även digitaliserat sina historiska kartor, vilka kan ge en viss information om hur kyrkogårdar sett ut vid olika tillfällen. Äldre foton har hämtats från Digitalt museum som är en gemensam söktjänst med samlingar från landets olika museer, och som är tillgänglig på Internet. Foton på Halländska kyrkor och kyrkogårdar finns främst på Hallands kulturhistoriska museum och Hallands konstmuseum.

Inget arkivmaterial finns i församlingsarkivet, då detta flyttats till landsarkivet i Lund. På grund av pandemin pågick under arbetet med denna rapport, fanns det ingen möjlighet att besöka arkivet. Antikvariskt topografiska arkivet på Riksantikvarieämbetet har en mängd material om kyrkorna och ibland även kyrkogårdarna. För Vessiges del fanns endast några ritningar på ändringar på 1960-talet.

Syfte

Syftet med gravvårdsinventeringen är att ge ökad kunskap om intressanta vårdar och att öka förståelsen och kunskapen om olika exempel på vanliga och ovanliga gravvårdar som finns representerade på kyrkogården. Det främsta syftet är dock att säkerställa ett bevarande av de mest värdefulla gravvårdarna som kan berätta om historien om Vessige och kyrkogården.

Storskifteskarta över Vessigebro från 1789. Kyrka och kyrkogården finns inritad. Lantmäteriet.

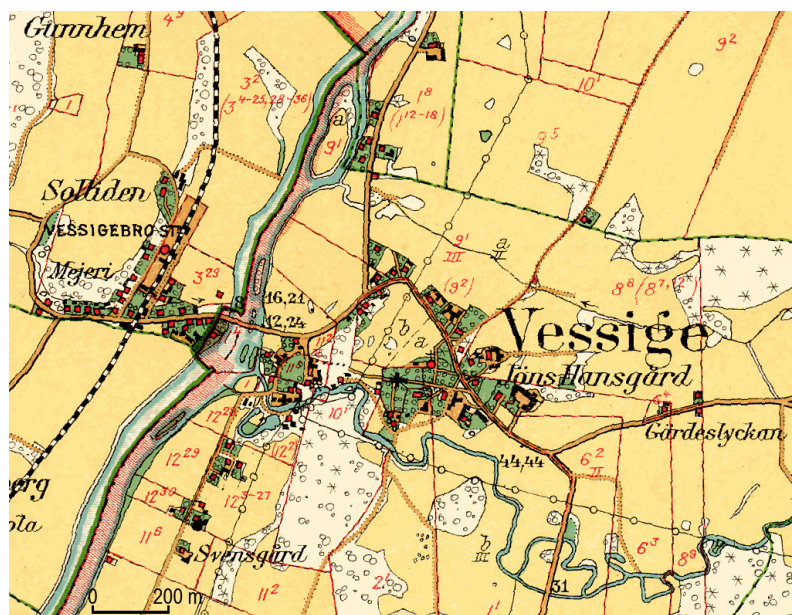
HISTORIK

Vessige trakten och kyrkans plats i landskapet

Vessige kyrka och kyrkogård ligger inom ett riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken; Ätrådalen [N 19]. Ätrådalen är en dalgångsbygd med sammanhållet och väl hävdad odlingslandskap med gamla kommunikationsstråk. I Sjönevad, cirka 5 km nordost om Vessigebro, finns en marknadsplats med tradition sedan 1200-talet. Att området varit befolkat länge är tydligt då Ätrådalen är ett av Hallands fornlämningsstättaste områden. Här finns spår från alla förhistoriska perioder med bl.a. 15-20 gravfält och många övriga gravar av olika typ, flera av monumental karaktär. Landskapet är präglad av mångsidiga försörjningsaktiviteter sedan medeltiden, men särskilt av 1800-talets laga skifte och välstånd till följd av havreexporten. Här finns medeltida och nygotiska kyrkor, välbevarade herrgårdsmiljöer och en stor del 1800-talsbebyggelse.

Vessige är omnämnt i källorna första gången 1288 då en herr Peter är kyrkoherde i Vessige ”domino Petro in Väsöghe...” och senare år 1348 som ”Vaesöghe”. Vessige kyrka med tillhörande kyrkby ligger på en höjd i östra delen av tätorten Vessigebro. Ätran flyter genom Vessigebro öster om kyrkan och söder om höjden där kyrkan och kyrkogården ligger slingrar sig den mindre Lillån fram för att rinna ut i Ätran väster om kyrkan nära bron. Samhället och kyrkbyn har växt fram här, vid ett gammalt vadställe över Ätran. Det kan också var bakgrunden till att många vägar sammanstrålar här och att Vessigebro tidigt blev centrum för handeln med främst jordbruksprodukter i denna del av Ätrådalen.

Trakten runt Vessige är mycket kuperad och Ätran kantas här av höga sluttningar. Vessige kyrka är högt belägen i landskapet på medeltida kyrkplats och omges av äldre bebyggelse i den gamla kyrkbyn med agrar prägel. Öster om kyrkogården ligger samlat prästgården, Klockaregården, vilken fram till senare år fungerat som församlingshem, och vid infarten från Sjönevadsvägen, ligger det gamla prästlönebostället. Nedanför kyrkogården nere i Lillåns åfåra ligger tre kvarnar: Kyrkokvarn, Mellanmöllan och Nedre möllan som efterlämnat en småskalig agrar industrimiljö med bland annat direktörs- och mjölnarbostäder, drängkammare, kvarnbyggnader, skottkärrefabrik, och spinneri. Tidigare fanns även två vattensågar varav den ena numera finns på

Ekonomisk karta från 1920-talet över Vessigebro. Den äldre kyrkbyn ligger lite för sig själv på höjden i öster, medan stationsbyn håller på att växa fram på Alfshögs-sidan av Ätran.

Miljön runt den anrika gästgiververksamheten i Sjönevad några kilometer nordost om Vessigebro. Foto: Björn Ahnlund, Kulturmiljö Halland.

Runt parkeringsplatsen öster om kyrkan ligger samlat prästgården, Klockaregården, prästlönebostället som syns till höger i bild och August Bondessons Fågelboet; den röda hallandslängan i fonden.

Flygbild över Vessigebro med kyrkan i bakgrunden. Troligen från första hälften av 1900-talet. Foto: Hallands Konstmuseum.

friluftsmuseet Hallandsgården i Halmstad. I anslutning till industrimiljön ligger bevarad torpbebyggelse i slutningen upp mot kyrkan. Till Vessiges industriella historia hör även Loricks smedja med verksamhet sedan över 100 år. Smedjan ligger lite längre ner i backen mot Vessigebro, vid korsningen mot Askome och Okome.

Öster om den förbipasserande landsvägen mot Sjöneved och Abild ligger författaren August Bondesons barndomshem "Fågelboet" från 1885, numera museum.

De mer centrala delarna av Vessigebro ligger vid Ätran. Vadstället ersattes så småningom av ett litet färjeläge innan den första fasta broförbindelsen byggdes 1878. 1894 blev Vessigebro en station på "Pyttebanan" eller Falkenbergs järnväg mellan Falkenberg och Limmared i Västergötland. Ett stationssamhälle med stationshus, mejeri, brandstation, hotell och affärer växte främst fram på den västra sidan av Ätran, som tillhör Alfshögs socken. Senare har även villaområden byggts även på Vessigesidan där även skolan ligger. Samhällets storhetstid inföll på 1930-40-talen. Pyttebanan lades ner redan 1959.

Vykort från ca 1910 med järnvägsbron i Vessigebro som motiv. Foto: Järnvägmuseet.

Vessige gamla kyrka

Den medeltida kyrkan var byggd i romansk stil med kraftiga gråstensmurar. Det rektangulära långhuset skildes från det lägre koret med en triumfbåge, och avslutades med en halvrund absid. Sadeltaket var brutet där det övre takfallet var täckt med bly och det nedre med brädor. På kyrkogården fanns en separat klockstapel.

I slutet av 1700-talet hade socknen 700 invånare men bara 312 sittplatser i kyrkan. Först 859 revs den gamla kyrkan för att ge plats åt en ny större kyrka. Grunden till den nya kyrkan lades utanför den gamlas murar, så att den fick sätta sig i tre år innan bygget började.

Vessige nya kyrka

Den nuvarande vitputsade stenkyrkan uppfördes 1856-59 i nyklassicistisk stil efter ritningar av arkitekten Fredrik Wilhelm Scholander. Byggmästare var Anders Johansson från den kända byggmästargruppen i Sandhult. Kyrkan består av ett rektangulärt långhus med ett något smalare, halvrunt korparti i öster samt ett torn i väster, krönt av en huv med öppen lanternin. Den nya kyrkans väggar murades delvis av sten från gamla kyrkan. Kyrkan är välbevarad sedan byggnadstiden och tidstypiskt nyklassicistisk stil med sparsamt dekorerade vitputsade fasader och stora rundbågiga fönsteröppningar.

Invändigt är kyrkan starkt präglad av den nyklassicistiska stilen med den mycket välbevarade fasta inredningen från byggnadstiden såsom predikstolen och altarpopsatsen av Mjöbäckssnickaren Johannes Andersson. Karaktären påverkas dock även av stora ombyggnationer i början av 2010-talet av arkitekt Lars Redegård då kyrkans bakre delar byggdes om till församlingslokaler och kontor. Kyrkorummet är därmed betydligt kortare och mer kvadratisk än vad som är vanligt. Den främre delen är dock relativt orörd och ser ut som ett typiskt kyrkorum för sin tillkomsttid med färgsättningen samt av den öppna bänkinredningen och orgelfasaden från senare delen av 1800-talet. Från den medeltida kyrkan finns en dopfont som minner om kyrkplatsens historiska kontinuitet. Nordportalen sattes igen på 1950-talet och försågs 1959 med ett mosaikarbete av konstnären Leonard Gyllenborg.

Utsnitt från Storskifteskartan från 1789. Här syns kyrkogården, med ungefär samma utsträckning som de äldre muromgärdade kvarteren närmast dagens kyrka. Det separata klocktornet står öster om den medeltida kyrkan.

Interiör mot orgelläktaren efter den stora ombyggnaden i början av 2010-talet. Foto: Charlotte Skeppstedt, Kulturmiljö Halland.

Prästgården i sin stora parkliknande trädgård ligger intill kyrkogården.

Prästlönebostället strax öster om kyrkogården. Nedan: Klockargården som senare blev församlingshem.

Prästgården, Klockaregården och prästlöneboställe

Prästen Johan Christoffer Kjerrulf tillträdde 1770. Han tycks ha varit en engagerad och handlingskraftig person som drev igenom att en ny kyrka skulle byggas i Askome liksom en fattigstuga. Han fick även de gamla husen på prästgården utdömda vid häradsynen. Den nya prästgårdsbostaden stod färdig 1775 med nya uthus och ladugård i en stor trelängad anläggning framför mangårdsbyggnaden. Husen var timrade, men år 1800 bestämdes på en sockenstämma att församlingen skulle klä prästgårdens manhus med brädor och rödmåla dem; ”af kärlek för sin Gamle Sjele-Sörjare wille de icke neka honom”. Den trelängade ladugården fanns kvar fram till 1892 då den förstördes i en brand. Manhuset från 1770-talet finns dock kvar än i dag. Det är en stor, monumental träbyggnad på stengrund. Det höga sadeltaket är täckt med rött lertegel. Och fasaderna är klädda med ljust ockragul träpanel. Huset är symmetriskt uppbyggt med en central frontespis. Där de tidigare ekonomilängorna låg anlades istället en stor parkliknande trädgård, inramad av en stenmur som hänger ihop med kyrkogårdsmuren. Från en grind i söder leder en grusgång fram till en rundel med solur framför husets entré.

Ekonomibyggnaden ligger strax väster om kyrkan, i den yngre delen av kyrkogården. I slutningen väster om huset, i kv. 4, finns kyrkogårdens kompostupplag.

Lite längre österut vid landsvägen ligger även präst-lönebostället med bostadshus byggt 1894 och en äldre rödmålad trälada vid landsvägen. Årtalet tyder på att gården byggdes efter att prästgårdens ladugård och lador brunnit ned. Bostadshuset är en något mindre träbyggnad på en hög murad stensockel.

Klockaregården, vars äldsta delar härrör från 1600-talet, ligger precis vid kyrkogårdens sydöstra sida. Klockaregården blev församlingshem 1990-talet, men är idag bostad. Klockaretjänsten i Vessige innehades av samma familj i 280 år, familjen Möller 1702-1980, som även var organister. Elsa Möller var den sista i familjen som innehade tjänsten. Gården är en äldre träbyggnad i vinkel med tegeltäckt sadeltak. Träfasaden är målad i ljusgult likt prästgården. Även runt denna byggnad finns en stor trädgård med träd och syrener.

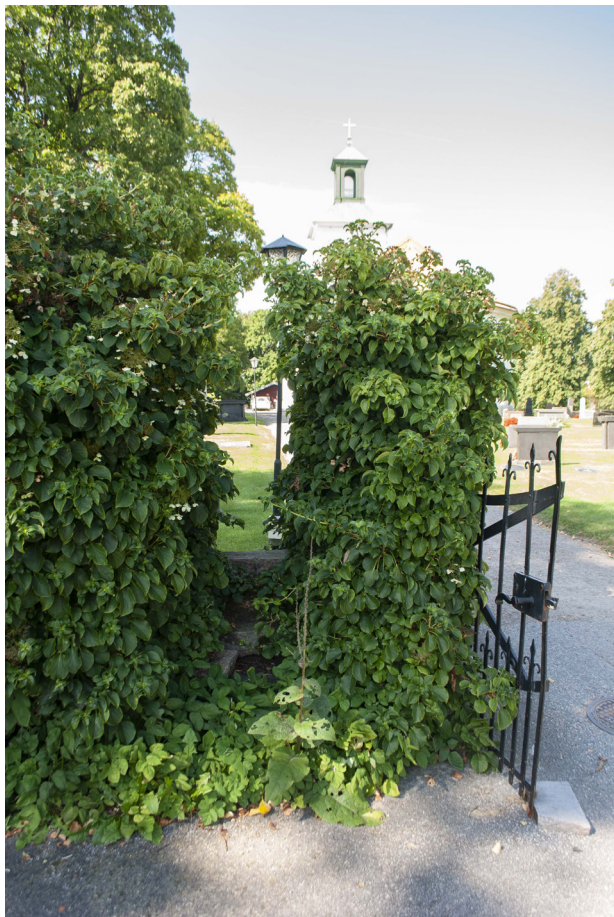
Ingen av dessa byggnader hör längre till kyrkan.

Ekonomibyggnad

På ett foto från 1910 skimtar en mindre byggnad ungefär på samma plats som dagens ekonomibyggnad. På ett flygfoto, sid 8, från första hälften av 1900-talet syns en liten byggnad med sadeltak på platsen, troligen rödmålad med vita snickerier.

1988 söktes bygglov för en ny personal- och ekonomibyggnad på Vessige kyrkogård. Ritningarna var upprättade av Roger Stensson, daterade 1986 och 1987.

Klivstättan vid västra grinden är ett ålderdomligt inslag i kyrkomiljön.

Detta foto på området söder om kyrkan kan vara taget innan utvidgningen eftersom marken ser ut att ha plöjts. Det finns dock en allékantad gång rakt söderut redan vid denna tid.

Vessige kyrkogård

Äldre tid

Få källor berättar om Vessige kyrkogårds historia. Då det funnits en kyrka på platsen sedan medeltiden har det sannolikt funnits en kyrkogård lika länge.

På äldre kartor, Geometrisk avmätning 1718 och 1740 av Vessige 1-12, är den dåvarande kyrkan avritad och inramad av en kvadrat vilket skulle kunna symbolisera en kyrkogårdsmur. På storskifteskartorna över Vessige 1-12 från 1788 och 1789 finns kyrka, kyrkogård och prästgård avbildad. Kyrkan hade då ett rektangulärt långhus med tillbyggt mindre vapenhus med sadeltak och ett fristående klocktorn. Kyrkogården ser ut att ha samma form som dagens äldre del (kvarter 1, del av 4, 5 och 6). Den tydligt utritade avgränsningen tyder på att det funnits en mur. De fanns en ingång i öster, på samma ställe som dagens huvudentré, och en mot söder. Det fanns troligen stigluckor vid dessa ingångar, då det finns uppgifter om att stigluckor revs när den nya kyrkan byggdes på 1850-talet.

Traditionen med ättehagar fanns även på Vessige kyrkogård, där de olika byarna hade sin ättehage, gravplats, samlad. Bland annat kan Sörby ättehage i kvarter 2 fortfarande skönjas. Vid en sockenstämma 1847 anmälde åborna i Bräcke och Christoffer Reinholdsson att deras hemman inte hade några ättehagar.

Det fanns flera gravar och även gravkällare inne i den gamla kyrkan, vilka ännu är kvar under golvet inne i den nya kyrkan. Ägaren till Bjärrome säteri lär ha varit begravd där liksom en del präster. I slutet av 1700-talet upphörde begravningar inne i kyrkor.

Detta foto från omkring 1910 finns ingen allé längs den södra gången. Man ser heller inte många gravvårdar i dessa nya kvarter. Det finns dock en trädkrans runt de äldre delarna. Foto: Järnvägmuseet.

Utvidgningen vid sekelskiftet 1900

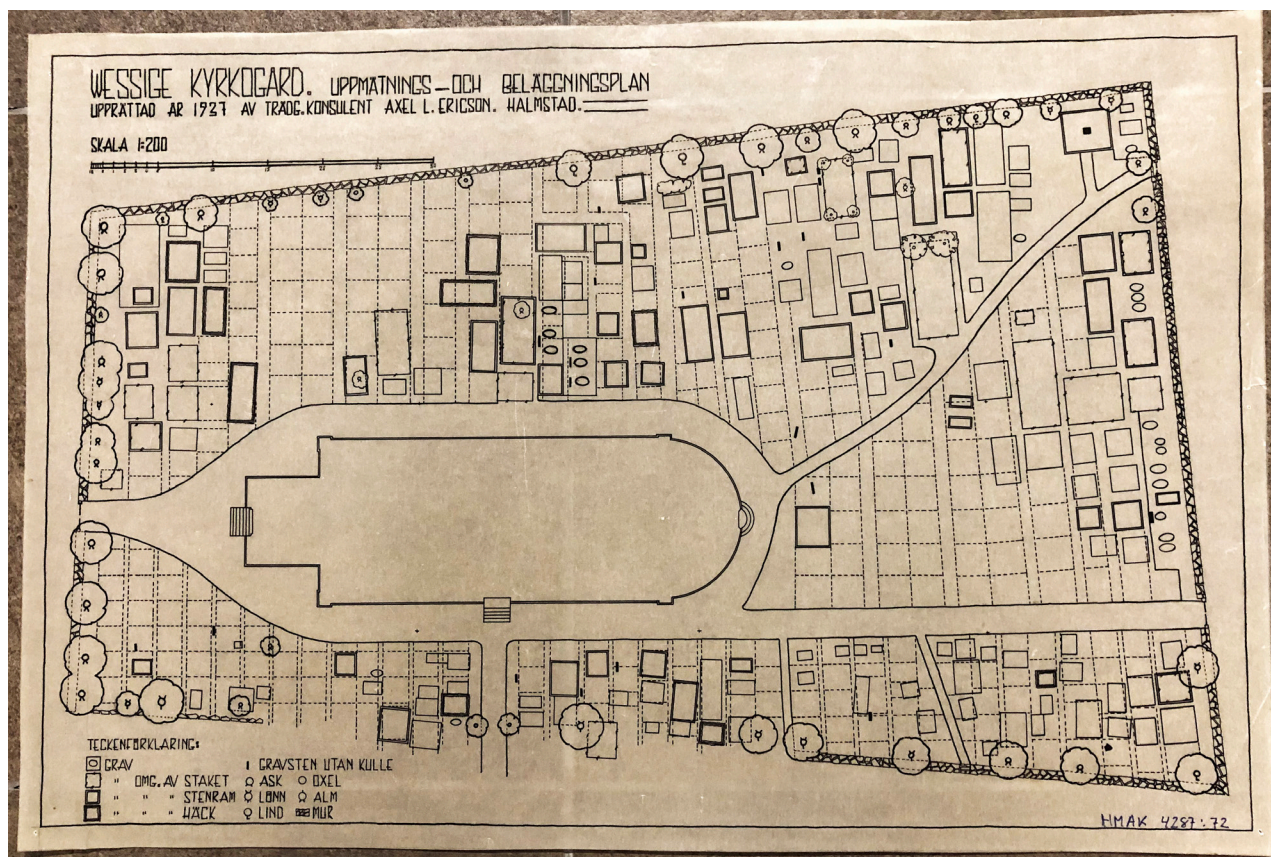
Kring sekelskiftet 1900 utvidgades kyrkogården med ett stort område mot söder (kvarter 2, 3, del av 4). Marken styckades av från Klockarbostället 1898 och kvarteren togs i bruk under 1900-talets första år. Olof Grimberg var den förste som begravdes på det nya området (4:35B).

Den väg som tidigare ledde från kyrkan rakt söder ut till torpet som ligger här blev nu en gång genom den nya delen. En allé planterades senare längs gången, vilket kan ses på foton från 1920-talet. Marken längre ned i sluttningen visade sig dock vara allt för lertyngd och sank för att kunna användas som kyrkogård då gravarna fylldes med vatten. Därför finns endast enstaka gravar i kvarter 3 från tidigt 1900 till 1930-tal.

På ett flygfoto från 1930-talet syns att de övre delarna av kvarter 2 och 4 var i stor fullbelagda och nästan alla gravar hade stenram med grus. en rak grusgång delade av det som är kvarter 4 idag från kvarter 3. Mittgången var allékantad.

Foto från 1928 när en allé planterats längs södra gången. Foto: Erik Salvén, Hallands Konstmuseum.

Vessige kyrkogård - Uppmättnings- och beläggningsplan, upprättad av trädgårdskonsulent Axel L. Ericson. Kulturmiljö Hallands arkiv, HMAK 4287.72.

Omdaning av de äldre kvarteren

En uppmättnings- och beläggningsplan upprättad 1937 av trädgårdskonsulent Axel L. Ericsson, Kulturmiljö Hallands arkiv, visar hur den gamla delen runt kyrkan såg ut. Den var glest belagd med oregelbundet placerade gravar. De flesta hade någon typ av inramning; stenram, staket eller en klippt häck. Det finns även gravar utan inramning samt en symbol som markerar gravstenar utan kulle. Det kan därför betyda att de gravstenar som betecknas med en oval har en gravkulle. Att detta förekom i trakten kan skönjas på teckningar från mitten av 1800-talet över andra kyrkogårdar såsom Svartrå och Köinge. Det fanns en trädkrans av varierat slag, med lönn, ask och lind. Kyrkogården är muromgärdad utom mot söder, precis som idag, vilket visar att kyrkogården nu utvidgats åt detta håll.

Uppmättningsritningen från 1937 visar också ett förslag på hur en mer ordnad och regelbunden plan skulle kunna skapas, vilket också genomfördes någon gång efter 1927. Denna plan visar på en strävan att ordna

upp den oregelbundna kyrkogården där gravarna tycks ha placerats ut utan något tydligt mönster. Gravvårdar skulle placeras i raka nordsydliga rader, på regelbundet avstånd från varandra. Flera rader skulle vändas så att gravvårdarna skulle stå rygg mot rygg på varandra. Planen tycks delvis ha tagit hänsyn till de äldre gravarna, framför allt i de östra delarna av kvarter 5 och 6. Då det finns flera gravvårdar idag som är äldre än 1937 i dessa områden kan det ha varit så att befintliga gravvårdar helt enkelt vändes för att passa in i den nya planen.

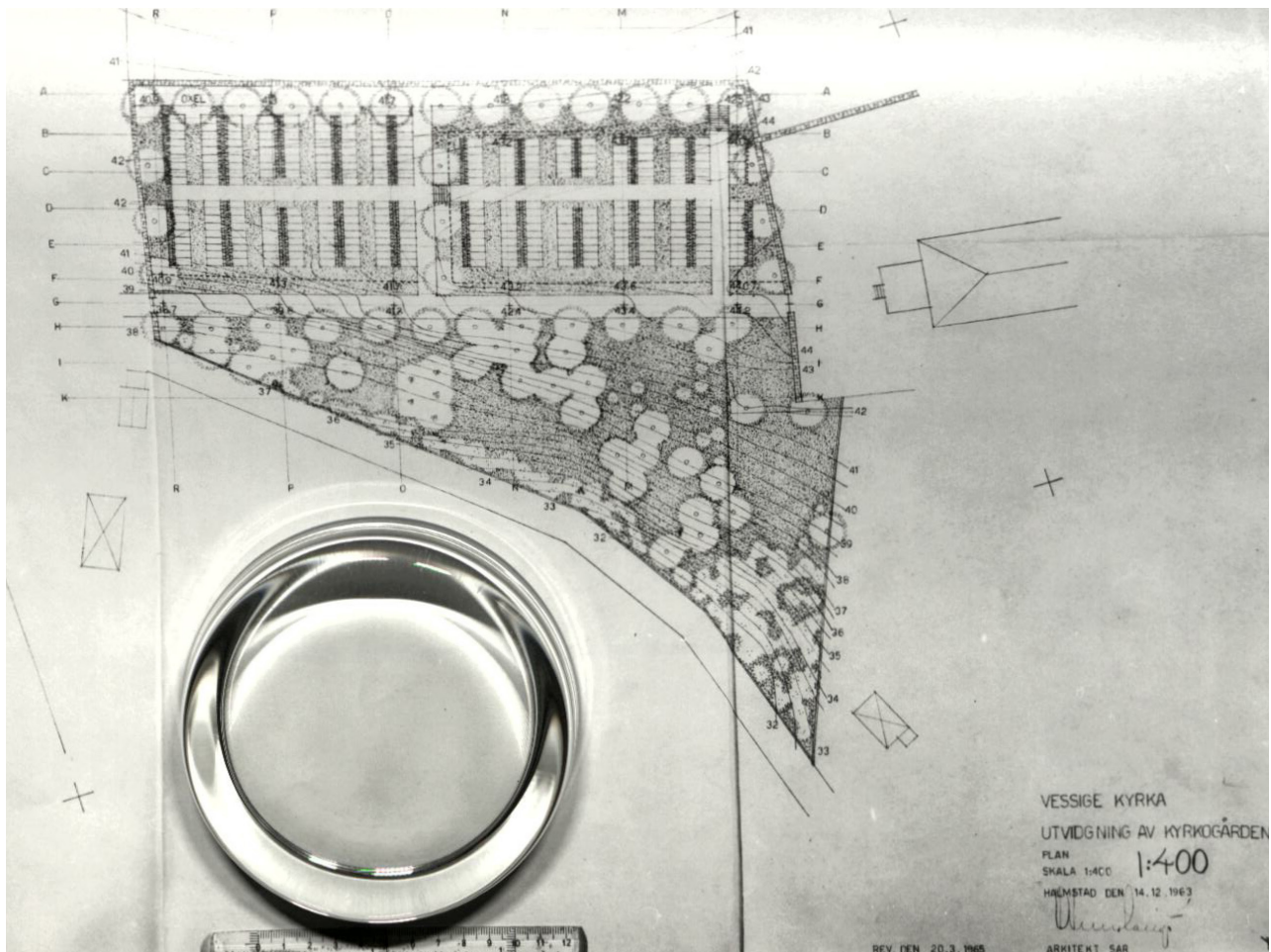
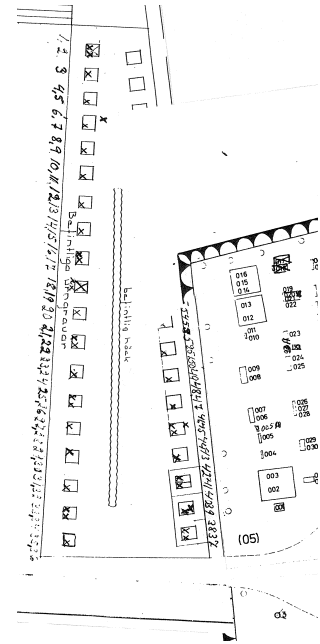
Utvidgningen på 1960-talet

Ett stycke mark väster om kyrkogården, tillhörande Nr 10 Vessige kyrkokvarn 10:4 styckades av 1924 för att användas som utvidgning av kyrkogården (dagens kvarter 7-10). Att det skedde så snart efter den senaste utvidgningen kan bero på att marken mot söder visat sig vara så lerig. Det dröjde dock många år innan utvidgningen mot väster genomfördes. En ritning över hur denna del skulle utformas upprättades först 1965 (arkitekt SAR, namnteckning svårtydd.)

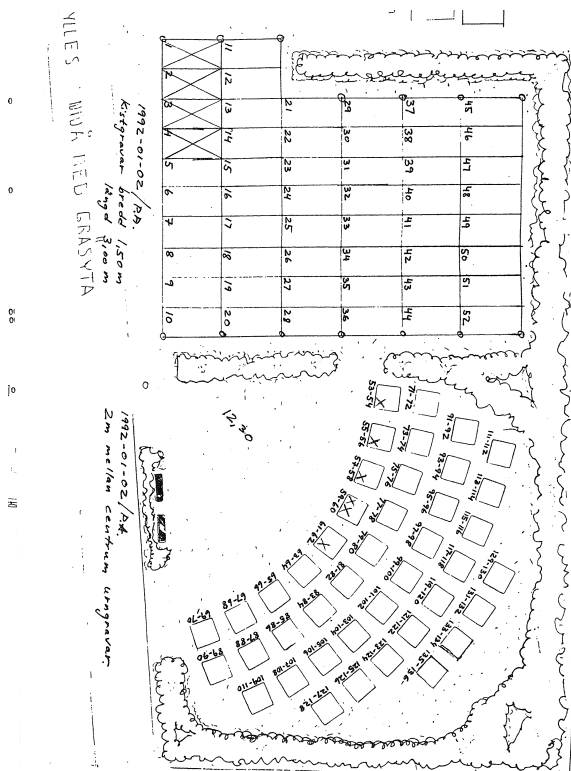
Området ser fortfarande i stort sett ut som på ritningen. Den branta sluttningen mot Lillån i söder är beväxt med lövträd. En rak bred väg leder från kyrkan rakt västerut till en grind. På norra sidan av vägen anlades själva begravningsplatsen. Planen är konsekvent symmetriskt indelad i en fyrdelad plan av grusade gångar med trappor som överbryggar höjdskillnaderna mellan platåer. Kvarteren är gräsbeväxta, indelade av raka häckar i nordsydlig riktning med gravplatser i längs häckarna.

Kvarter 7 har dock ändrats något då ytterligare en gravrad lagts till längs muren mot den gamla kyrkogården istället för en trädkrans.

Plan för extra rader med urngravar i kvarter 7. Falkenbergs pastorat.

Plan för utvidgning av kyrkogården mot väster från 1963. ATA.

Plan för gravar i kvarter 12. Falkenbergs pastorat.

1990-2000-talet

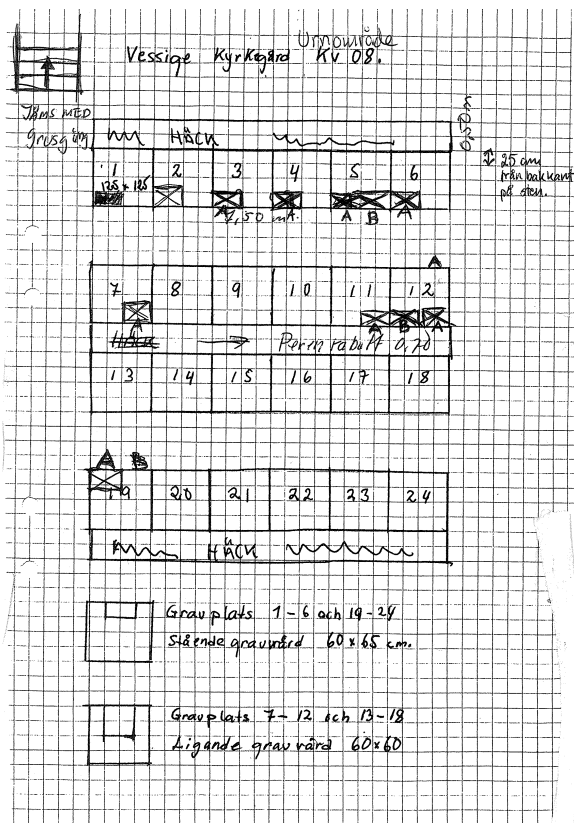
Den utvidgade delen mot söder visade sig snart vara allt för sank och våt för att lämpa sig för gravsättning. Den del som ligger söder om kvarter 2 planerades dock om i början av 1990-talet. Marken fylldes troligen ut och planades ut. Detta nya kvarter; 12, delades in i två delar av klippta barrhäckar. I den övre delen planlades för kistgravar och den neder för urngravar placerade i halvcirklar.

I början av 2000-talet hade flera träd i trädkransen drabbats av almsjukan. Sju almar fälldes i den nyare delen i sydväst. Eftersom det finns ett skogsparti nedanför i slänten som ramade in kyrkogården ersattes de inte av träd utan med buskar. Fler träd fick fällas på 2010-talet, framför allt längs mittgången mot söder då de utgjorde en fallrisk.

2005 ändrades något gravkvarter från kistgravskvarter till urngravskvarter. Sannolikt gällde detta kvarter 8 där extra rader med urngravar lagts mellan varje häckomgärdat område.

Arkeologi

Trakten runt Vessigebro är mycket rik på fornlämningar. Det finns dock inga kända fornlämningar på eller i direkt anslutning till kyrkogården.

Skiss för urngravar i kvarter 8. Falkenbergs pastorat.

Parkeringsplatsen vid kyrkan omges av f.d. Klockaregården och kyrkan, till höger i bild skymtar muren runt prästgårdens trädgård.

BESKRIVNING AV DAGENS KYRKOGÅRD

Placering och omgivning

Kyrkbyn ligger på en höjd i östra delarna av Vessigebro. Trakten är mycket kuperad och Ätran ligger här kantad av höga sluttningar. Ätran flyter genom Vessigebro nedanför kyrkogården i öster och i söder slingrar sig den mindre Lillån fram för att rinna ut i Ätran.

Vessige kyrka omges av äldre bebyggelse i den gamla kyrkbyn med agrar prägel. Intill kyrkogården i öster ligger prästgården, Klockaregården, vilken fram till senare år fungerat som församlingshem, samt en jordbruksgård som tidigare utgjorde prästlönebostället. I söder och väster kantas kyrkogården av dungar av lövträd och djupt nere i Lillåns åfåra ligger tre kvarnar: Kyrkokvarn, Mellanmöllan och Nedre möllan tillsammans med en äldre småskalig agrar industrimiljö och några torp i sluttningen upp mot kyrkan. I sluttningen norr om kyrkogården ligger äldreboendet Älvgården.

Vessigebro är idag ett av de större tätorterna i Falkenbergs kommun. Centrum ligger nere i dalen vid Ätran, framför allt på den östra sidan som tillhör Alfsjösocken. Från Vessigebro går landsvägen, Sjönevadsvägen, upp och förbi kyrkan. Öster om den förbipasserande landsvägen mot Sjönevad ligger författaren August Bondesons barndomshem "Fågelboet" från 1885, numera museum. En bit därifrån ligger Vessigebro skolan.

I väster ligger ett litet område med kvarnar och mindre industrimiljö vid Lillån.

Vy från Vessige kyrkogård mot Ätradal i nordost.

Mittaxeln genom den äldre delen av kyrkogården.

Mittaxeln genom den södra delen av kyrkogården.

Mellan prästgården och kyrkan går en smal slingrande grusgång, som också bildar en gräns mellan kv. 5 och 6.

Planform och gångvägssystem

Kyrkogården kan sägas bestå av tre olika ungefär lika stora delar.

Den äldsta delen ligger på krönet av höjden och är nästan rektangulär och ligger traditionellt med kyrkan i mitten. En mittaxel delar kyrkogården i två delar, där kyrkobyggnaden ligger i gångens västöstliga riktning. Kvarter 1 och 4 ligger söder om kyrkan. Kvarter 5 utgör större delen av den norra sidan. En smal grusgång leder från koret mot kyrkogårdens nordöstra hörn där det finns en liten grind till den intilliggande prästgården. Kvarter 6 utgör den triangulära del som skapats mellan mittgången och prästgårdsstigen.

Rakt ut från kyrkans långhus mot söder finns en utvidgad del från tidigt 1900-tal. Den ligger i en ganska brant sluttning ned mot några torpställen närmare den förbipasserande slingrande Lillån. Även denna del är i det närmaste rektangulär och delas in av en smal mittgång från södra porten ned till ett litet torp som ligger intill kyrkogårdens södra mur. Gången smalnar av längre söderut och går mer eller mindre över i en stig. Kvarter 2 och 12 ligger öster om och kvarter 3 och 4 väster om mittgången. Från mittgången viker en smal gång av mot väster som en avdelare mellan kvarter 3 och 4. Denna gång leder fram till ett upplag för kompost m.m. lite dolt under träden i sluttningen bakom ekonomibyggnaden.

Den yngsta delen av kyrkogården ligger på en terrasserad uppbyggd platå väster om kyrkan. En bred grusad gång, eller väg, längs västra sidan följer lutningen och bildar en backe ned mot en grind i väster. Söder om vägen växer lövskog på den branta sluttningen mot Lillån. Norr om vägen ligger begravningsplatsen. Den är indelad i fyra likvärdiga kvarter, 8-11, av grusade gångar. Platån är i sin tur terrasserad och trappar av mot väster. Kvarter 8 och 9 ligger på den övre platån och kvarter 10-11 ligger på en nedre. Höjdskillnaden hanteras genom en stentrappa med enkla svarta smidesräckan nedför grässluttningen. En likadan trappa finns även mot norr i slutet av en gång mellan kvarter 7 och 8-9. Varje kvarter delas in av låga klippta häckar i nord-sydlig riktning så att mindre rum bildas med gravrader längs häckarna. Varje sådan avdelning har en stenlagd gång i mitten. Kvarter 7 ligger som en smal gräsremsa längs den äldre delens västra kyrkogårdsmur.

En bred grusgång bildar en tväraxel mellan de terrasserade kvarteren i den yngsta delen av kyrkogården.

Den yngsta delen av kyrkogården har en mittaxel genom de symmetriskt anlagda kvarteren.

Det går en rak bred grusgång längs den yngsta delens södra sidan.

Den västra grinden med den lilla klivstättan.

I den kallmurad mur i kv. 1 finns en liten klivstätta in till den gamla Klockaregården. bakom muren växer syrenhäckar.

Omgårdning och entréer

Den äldre delen av kyrkogården inramas av en kallmurad stenmur. I kvarter 1 är muren delvis överväxt bland annat med klätterhortensia och stensöta. Mot den södra utvidgade delen har muren tagits bort utom i de yttre kanterna. I kvarter 4 är höjdskillnaden markant mot väster varför muren här utgörs av en hög stödmur. Mot norr i kvarter 5 är muren delvis raserad. Den äldre delen av kyrkogården omgärdas till stor del av en äldre trädkrans av olika trädslag som lind, lönn och ask. Träden finns framför allt i kvarter 5. En del träd har tagits ned och några har dött men fått stå kvar, varför det ändå upplevs som en trädkrans. Det finns även några träd kvar i kvarter 1 och 2. Utanför muren mot Klockaregården, det f.d. församlingshemmet, växer syrenhäckar som också bildar en grön inramning av kyrkogården.

Huvudentrén till kyrkogården ligger i väster mot en parkeringsplats omgiven av kyrkogården, prästgården, Klockaregården och prästlönebostället. Entrén utgörs av en dubbel smidesgrind mellan stenstolpar. Intill på den södra sidan finns även en klivstätta – en liten stentrappa som leder över muren. Det finns en liknande liten öppning i muren med en liten stentrappa mot den gamla Klockaregården. Det finns även en liten öppning i det nordöstra hörnet, mot prästgården, med en fin liten enkelgrind i mellan två stenstolpar. På vardera sidan av grinden står också två höga askar. Mot den yngre delen i väster finns en bred öppning i muren, utan grind.

Den södra delen av kyrkogården kantas i öster av häckar mot Klockaregården; lövhäck i den övre delen och barrhäck i den nedre. Uppe vid f.d. Klockaregården finns även rester av en äldre trädkrand. Mot söder finns en stödmur med en låg häck ovanpå. Mot branten i väster finns en kallmurad stödmur av kvaderhuggen natursten. Denna är dock nästan dold av växtlighet. I slutet av mittgången, mot det intilliggande torpet i söder, finns en liten smidesgrind.

Den södra delen av kyrkogården med äldre träd på rad längs gränsen mot den gamla Klockaregården.

Den södra delen kantas av en stödmur mot väster. Muren är nästan helt dold av växtlighet. lövdungen på sluttningen bidrar till en grön inramning.

Kvarter 4 delas av en högre kallmurad stödmur och en rad av träd.

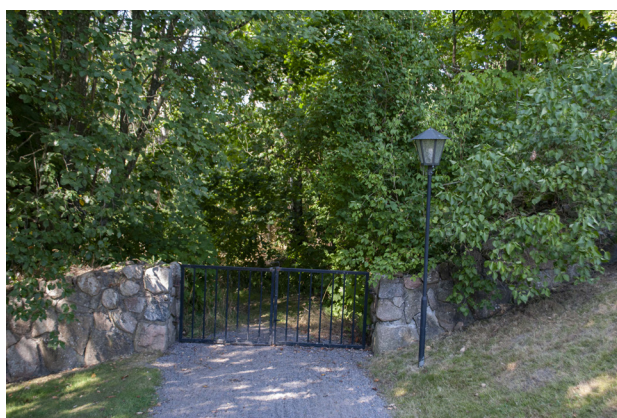
Mot norr finns en nästan intakt trädkrans längs den kallmurade muren.

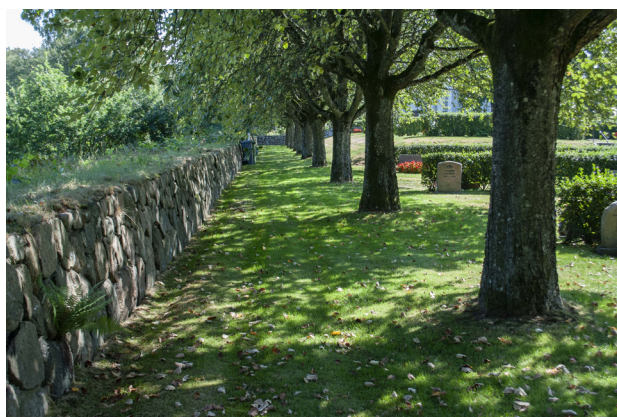
Den lilla grinden mellan kyrkogården och prästgården.

Den gamla kyrkogårdsmuren mot väster utgör gränsen mellan den äldsta och yngsta delen av kyrkogården.

Den yngsta delen ramas in av en murad skalmur. I väster finns en pargrind.

Längs den norra sidan finns en trädkrans av oxel.

Den yngsta delen av kyrkogården kantas av lövdungar mot Lillåns branter i söder. Mot väster och norr kantas kyrkogården av en jämn stenmur, murad med bruk. Ovansidan av muren är beväxt med gräs. Innanför muren står en trädkrans av oxlar. Mot öster bildar den gamla kyrkogårdsmuren en hög stödmur. Det finns en enkel grind i stramt elegant utförande, mot väster i slutet av den raka grusgången som löper längs denna dels södra sida. Det finns även en liten enkelgrind i smide något undangömd ut mot fältet mot nordost.

I det nordöstra hörnet finns en liten grind ut mot ängen och sluttningen mot samhället.

Vegetation

Den äldre delen av kyrkogården omgärdas av en trädkrans av olika trädslag; lind, lönn och ask. Träden finns framför allt längs de västra och norra muren i kvarter 5, varav några är döda men har fått stå kvar. Det finns även några träd kvar i kvarter 1 och 2. Muren i kvarter 1 är delvis överväxt av klätterhortensia, vildvin och stensöta m.m. Omgivningen bidrar också till att ge kyrkogården en grönskande inramning; prästgårdens parkliknande trädgård i väster, syrenhäckarna runt Klockaregården/ f.d. församlingshemmet i söder och lummiga och täta lövträdsdungar i söder och väster.

Det finns annars få gröna inslag ute i kvarteren utöver gräsmatta och mindre planteringar vid enskilda gravar. Dock växer två stora hängbjörkar vid en grav i kvarter 6, vilka är karaktärsskapande för denna äldre del av kyrkogården. Hängträd, även kallat sorgträd, var ett vanligt inslag på äldre kyrkogårdar.

Det finns ingen trädkrans i den södra utvidgade delen utom i den övre delen där det finns några lönnar mot öster. Längs den östra sidan växer häckar av syren i den övre delen och barrhäckar i den nedre, södra delen. Klippta barrhäckar ramar in och delar av de yngre urnkvarter i kvarter 12. Den förbipasserande Lillån kantas av höga lövdungar vilket bidrar till en grön inramning av kyrkogården. I kvarter 4 finns två stora sockertoppsgranar och en stor rhododendron vid enskilda gravar, vilka genom sin storlek bidrar till kvarterets karaktär.

Lövdungarna i den branta sluttningen mot Lillån ramar även in den yngsta kyrkogårdsdelen mot söder. Längs den norra muren växer en trädkrans av oxel. Ett mycket viktigt inslag i denna del är också den tydliga indelningen av kvarteren genom låga klippta rygghäckar.

Vid ekonomibyggnaden finns perennplanteringar.

I den yngsta delen är låga klippta rygghäckar ett viktigt inslag.

Den stora hängbjörken i kv. 6 är ett av få större träd ute på kyrkogården.

Det finns ett fåtal större planteringar vid enskilda gravvårdar som växt sig stora och bidrar till kvarterets karaktär; här ett par sockertoppsgranar i kv 4.

Ekonomibyggnadens baksida, ovanför komposterna i sluttningen i kv. 4.

I den yngsta delen av kyrkogården finns några sten-trappor vid terrasseringarnas sluttningar. I bakgrunden ekonomibyggnaden.

Serviceplatsen i kv. 5 med utsikt över Vessigebro.

Gatlykta i gammaldags stil vid mitt-gången genom den södra delen av kyrkogården.

Ekonomibyggnaden

Ekonomibyggnaden ligger strax väster om kyrkans väst-torn i vinkeln där alla tre kyrkogårdsdelar möts. Den är byggd i slutet av 1980-talet i en stil som var mycket vanlig då, som en modern byggnad med en karaktär hämtad från äldre byggnadstradition med den röda stugan med vita knutar. Det är en mindre envåningsbyggnad med sadeltak med röda betongpannor och fasad av rödmålad stående oprofilerad locklistpanel. Fönster, dörrar och portar är vitmålade.

Övrigt

De större gångarna, från den öster, väster och södra grinden, lysas upp av gammaldags gatlyktor. I övrigt saknas belysning. Det finns också några strålkastare som lyser upp kyrkobyggnaden. Dessa är placerade i det sydvästra hörnet av kvarter 4 vid ekonomibyggnaden och en i kvarter 5 vid Karl Bondessons familjegrav.

Det finns ett upplag för kompost, jord och dylikt bakom ekonomibyggnaden, under trädkronorna i vinkeln mellan kvarter 4 och den yngre delen.

Det finns några serviceplatser på kyrkogården. Dessa har nyligen rustats upp. De har en markbeläggning av ljusa släta betongplattor och inramning av ett omålat trästaket.

Parkeringen ligger väster om kyrkogården. Det är en ganska stor öppen asfalterad yta. Ytan bildar ett rum omslutet av prästgård, kyrkogård, Klockaregård och prästlönebostället.

Gravkvarterens karaktär

Kvarter 1

Kvarter 1 utgör det sydöstra hörnet av den äldsta delen. Det avgränsas av den omgivande muren med syrenhäckar och den grusade mittgången som går genom kyrkogården. Kvarteret är litet, öppet och lättöverskådligt.

Här finns gravvårdar av varierat utförande och ålder. Här finns höga smalstenar från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal, men de flesta är från 1930-1950-talen. Fyra ålderdomliga gravvårdar står lutade mot den södra muren. Gravvårdarna står i raka rader i nordsydlig riktning vända mot öster. Då kvarteret är något glest belagt skapar det ändå en något oregelbunden karaktär.

Kvarter 1 har en varierad karaktär med gravvårdar av olika åldrar. Några ålderdomliga stenar står lutade mot muren i söder.

I kv. 2 finns många fina exempel på jugendvårdar, båda låga breda och höga bautastenar.

Familjen Hanssons familjegrav i kv. 2 är en av de största på hela kyrkogården.

Kvarter 2

Kvarter 2 är delvis en fortsättning av kvarter 1 med samma karaktär. Den större delen av kvarteret ligger dock i den del som utvidgades kring sekelskiftet 1900 i sluttningen mot söder. Kvarteret är öppet och lättöverskådligt. Det ramas in av häckar och buskage mot den gamla Klockaregården i öster och grusgångar i norr och väster. Mot kvarter 1 finns ingen tydlig gräns men mot kvarter 12 i söder finns en barrhäck.

Den övre, norra delen, av kvarteret hör till kyrkogårdens äldsta del. Här finns ännu några höga smalstenar från 1890-tal. I sluttningen finns många stora, monumentala gravvårdar från 1910-20-tal, framför allt i det östra området, vilka ger kvarteret dess karaktär. Några av dessa är i jugendstil med bevarad stenram. I kvarter 2 nära mittgången finns en av kyrkogårdens största familjegravar; Carl A. Hanssons familjegrav. Här finns även många mindre enklare gravvårdar från 1900-talets första årtionden. Gravvårdarna står i något oregelbundna rader i nordsydlig riktning. Många gravvårdar är nedlagda på grund av instabilitet.

Kvarter 3

Kvarter 3 utgörs av en stor gräsyta i sluttningen mot söder i den del som utvidgades omkring 1900. Kvarteret avgränsas av gångar i öster och norr och stödmurar mot söder och väster. Kvarteret är öppet och lättöverskådligt och består främst av öppen gräsmatta.

Här finns endast enstaka gravvårdar i den södra delen samt ett fåtal i den mittersta delen. Gravvårdarna är överlag små och enkla. Några har lagts ned. De har troligen stått i rader i nordsydlig riktning vända mot öster. Jorden visade sig vara allt för fuktig för att vara lämplig för gravsättning. När gravarna grävts fylldes de med vatten. Därför slutade kvarteret tas i bruk, troligen redan på 1930-talet då den yngsta kvarvarande graven kommer från 1934.

I kv. 3 finns bara ett fåtal gravvårdar, alla från tidigt 1900-tal innan kvarteret togs ur bruk.

Den nedre delen av kv. 4 där många gravvårdar lagts ned.

Den övre delen av kv. 4 hör till den äldre delen av kyrkogården och har många äldre gravvårdar.

Kvarter 4

Kvarter 4 utgör det sydvästliga hörnet av den ursprungliga delen av kyrkogården samt den övre nordvästra delen av den del som utvidgades omkring 1900. Kvarteret är indelat i två delar då det är en relativt stor höjdskillnad som överbyggs av en hög stödmur av kallmurad natursten genom kvarteret. Denna mur var troligen en del av den ursprungliga muren runt den gamla kyrkogården. Det är därför inte helt tydligt att detta är ett helt kvarter.

Den övre äldre delen är lik kvarter 1 med äldre gravvårdar från 1880-1890-tal av varierat utförande, ofta påkostade och stora. Här finns även ett stort inslag av låga stående gravvårdar, ofta påkostade i klassicistisk stil, från årtionden runt 1950. Gravvårdarna står i nord-sydliga rader, alla vända mot öster.

I den nedre yngre delen står gravvårdarna mer oregelbundet placerade. En del har tagits bort eller lagts ned varför kvarteret har en något otydlig och oregelbunden karaktär. Här finns främst mindre enklare gravvårdar från 1910-30-talet. Bland dessa finns den äldsta gravvården i den utvidgade delen, över Olof Grimbeck från 1902. Även i detta kvarter har flera gravvårdar lagts ned.

Kvarter 5

Kvarter 5 utgör den norra delen av den ursprungliga kyrkogården, norr om kyrkan. Kvarteren avgränsas av den kallmurade kyrkogårdsmuren och en trädkrans av stora äldre träd vilket ger kvarteren en tydlig grön inramning. Något träd har dock dött, men står kvar. I söder utgör kyrkan en tydlig gräns samt den smala gången mot kvarter 6, som leder mellan prästgården och kyrkan.

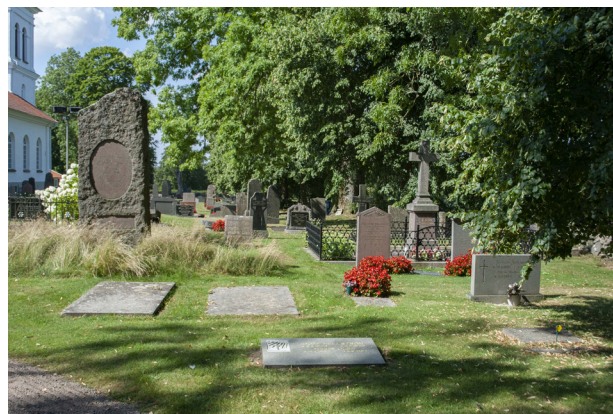
Gravarna står i raka rader i nordsydlig riktning. De flesta raderna är grupperade två och två där gravvårdarna står vända med baksidorna mot varandra, så att varannan rad är vänd mot öster och varannan mot väster. Detta mönster härrör troligen från en omdaning av kyrkogården någon gång efter 1937. Flera av gravvårdarna i kvarter 5 är dock av äldre datum varför de har fått ligga kvar på sin ursprungliga plats eller flyttats något för att passa in i mönstret.

Detta kvarter ger trots den ”moderna” planen ändå ett äldre uttryck med en stor variation av gravvårdar i ålder, storlek och utformning. Här finns många höga, exklusiva gravvårdar, en del med bevarad stenram. Här finns även tre familjegravar inramade av järnstaket. De största och mest unika gravvårdarna finns i de östra delarna. Längs den norra muren i kvarter 5 står många äldre och ålderdomliga gravvårdar lutade.

Mellan de höga gravvårdarna finns även mindre enkla och modernare gravvårdar från mitten av 1900-talet och framåt. I den västra delen av kvarteret finns hela partier med enhetliga rader av vårdar från efterkrigstid och framåt.

Den västra delen av kv. 5 har en välordnad karaktär med gravvårdar i raka rader.

Den östra delen av kv. 5 har en mer ålderdomlig prägel med en större blandning av gravvårdar i en mer oregelbunden struktur.

I det nordöstra hörnet finns de äldsta gravvårdarna i Vessige. Flera står lutade mot muren.

Den grusade gången mellan kv.5 och 6.

I den östra delen av kv. 6 finns det lite fler äldre gravvårdar och en del större växtlighet vid gravarna.

I större delen av kv. 6 står enhetliga låga stengravar i raka rader.

Den stora prästgraven över Carl Gideon Ifvarsson.

Kvarter 6

Kvarter 6 ligger som en triangel öster om kyrkan. Kvarteren avgränsas av den kallmurade kyrkogårdsmuren i öster och gångar i övrigt vilket ger kvarteret en tydlig form.

Gravarna står i raka rader i nordsydlig riktning. De flesta raderna är grupperade två och två där gravvårdarna står vända med baksidorna mot varandra, så att varannan rad är vänd mot öster och varannan mot väster. Detta härrör troligen från en omdaning av kyrkogården någon gång efter 1937. Flera av gravvårdarna är dock av äldre datum varför de har fått ligga kvar på sin ursprungliga plats eller flyttats något för att passa in i mönstret.

Den östra delen av kvarteret har dock en mer ålderdomlig karaktär med en stor variation av gravvårdar i ålder, storlek och utformning. Här finns många höga, exklusiva gravvårdar, en del med bevarad stenram. Bland annat finns flera ståtliga gravvårdar från olika tider över gästgivare från Sjönevad. Här finns även några vars träd och buskar har växt sig så stora att de blivit en del av kyrkogårdens gröna helhetskaraktär.

Kvarterets västra hälft har dock en modern karaktär med raka enhetliga rader av vårdar från efterkrigstid och framåt. Närmast kyrkans kor finns dock en stor, monumental grav i ensamt läge över prästen i Vessige och Askome församlingar Carl Gideon Ifvarsson.

Kvarter 7

Kvarter 7 är ligger som en smal gräsbeväxt remsa längs muren mot den gamla kyrkogården. I norr avgränsas kvarteret av den murade muren från 1970-talet och i väster en bred grusgång.

Här ligger två rader av urngravar från 1970-talet och framåt. Raderna skiljs delvis av från varandra av en klippt häck. Gravvårdarna är små, liggande och tätt placerade. Då de är relativt unga är de också rikligt dekorerade med växter, lyktor och annat.

Den gamla kyrkogårdsmuren utgör en gräns mellan den gamla och den yngsta delen av kyrkogården.

Kv. 8-11 är symmetriskt uppbyggda kring en rak mittgång.

Varje rum mellan häckarna är enhetligt utformat, med liggande eller stående gravvårdar.

Kvarter 8-11

Kvarteren ligger på en plåtå i den del som utvidgades omkring 1970 mot väster. Marken är också terrasserad med en höjdskillnad mellan den östra delen som utgörs av kvarter 8-9 och den västra delen bestående av kvarter 10-11. Branta gräsbevuxna sluttningar kantar kvarteren som delas in av grusgångar. Dessa kvarter är ungefär lika stora indelade i en korsplan av grusade gångar. De är välordnade och strikta i sin uppbyggnad, indelade av raka låga klippta häckar i nordsydlig riktning. Häckarna gör att många små avskilda rum skapas av helheten. Genom varje häckomgårdat "rum" leder dubbla gångar av glest placerade stenplattor.

Gravvårdarna står i raka rader i nordsydlig riktning med baksidan mot närmaste rygghäck och är därför vända mot öster eller väster. I vissa rum finns stående gravvårdar och i andra liggande. De äldsta gravarna finns i kvarter 10 och 9 där det finns gravvårdar från tidigt 1970-till 1990-tal. I kvarter 8 är de flesta från 2000-talet medan kvarter 11 ännu till stora delar inte är taget i bruk. Det västligaste partiet av kvarter 8 är omändrat till urngravsområde. Gravvårdarna är därför ordnade i fyra rader istället för två mellan häckarna. Gravvårdarna är mindre och ligger tätare.

Kvarter 12

Detta kvarter ligger i det sydöstra hörnet av den del som utvidgades 1900 och planlades 1992 för nya områden för kist- och urngravar. Kvarteret ramas in av barrhäckar mot norr, öster och söder medan mittgången bildar en gräns mot väster. Kvarteret är indelat i två delar vars gräns markeras genom en kort barrhäck samt ett öppet grässtråk. Kvarteret utgörs främst av öppna gräsytor, inramade av barrhäckar.

Den övre, norra delen har gravar i raka rader av kistgravar. Här finns ännu bara ett fåtal gravvårdar i de östra raderna, från 2000-2010-talen, samt i den yttre raden närmast mittgången från 1990-talet. De är stående eller liggande stenar med oregelbundna former och ofta en personlig dekor.

I den nedre, sydligaste delen, finns urngravar tätt placerade i halvcirklar som öppnar sig upp mot den övriga kyrkogården. Även här finns endast ett fåtal gravar, alla liggande vårdar i sten, från 1990-2010-talen.

Den nedre delen med liggande stenar placerade i en bågform.

Den övre delen med både stående och liggande stenar placerade i raka rader. Kvarteret är inramat av en barrhäck och rader av träd.

En av de äldre gravvårdarna på kyrkogården är över Henrik Andersson 1803-1876 samt hans hustru Anna Joh. Berndtsdotter 1803-1884 (5:260-261).

Den höga smalstenen är kanske den vanligaste gravvårdsformen från årtiondena kring 1900 på kyrkogårdarna i Halland. Här över hustrun Josefina Augusta Nilsdotter 1855-1899 *En sörjande fader och styvmoder reste våden.* (1:31)

Gravvårdar på Vessige kyrkogård

Ålder och form

Vessige kyrkogård uppvisar mer eller mindre tydliga årsringar. De äldsta gravvårdarna finns i kvarteren i den äldsta delen runt kyrkan, framför allt i de östra delarna av kvarter 1, 5 och 6, men även några i kvarter 4. Det finns ytterst få gravvårdar av äldre datum då de äldsta vilka ännu är läsbara är från 1800-talets andra hälft. Det finns dock några ålderdomliga gravvårdar som står lutade mot murarna i kvarter 1 och 5 och några liggande gravhällar i kvarter 5 som kan vara äldre. De äldre gravvårdarna är huggna i sten, stående i tidstypiska former som ofta syns i denna trakt, till exempel den från 1876 över Henrik Andersson och hans hustru Anna Joh. Berndtsdotter. Det finns även flera stora, höga monumentala påkostade familjegravar bl.a. över prästsläkter, organister, gästgivarna i Sjönevad eller storbönder.

Den höga smalstenen från sent 1800- och tidigt 1900-tal finns rikt representerad på Vessige kyrkogård. Ett exempel på hög smalsten är rest över Josefina Augusta Nilsdotter 1899 (1:31). Här finns även en del obelisker av olika storlek.

Kvarter 1 karakteriseras till stora delar av gravvårdar från 1940-50-talen, med flera fina exempel på tidens artdecostil, exempelvis en mycket fin monumental gravvård med kolonner över lantbrukaren Albert Nilsson 1867-1954 (1:44). Stora delar av kvarter 5 och 6 är modernare årsringar från mitten av 1900-talet och framåt som en årsring av en omplanering enligt ritning från 1937.

Kvarter 2, 3 och nedre delen av kvarter 4 är en tydlig årsring från 1900-talets första årtionden med både stora påkostade gravar i jugendstil och nationalromantik med bautastenar, men även mindre enklare vårdar från tidigt 1900-tal, varav flera är barngravar. Barn fick ofta små enkla gravvårdar, ofta placerade liggande.

Kvarter 7-11 är mycket tidstypiska för 1900-talets sista årtionden både till plan och gravvårdar med tidstypiska låga stående eller liggande gravvårdar i samma storlek men med viss variation av dekor. Det är också viktigt att bevara gravar från olika tider i olika stilar även om de inte är väldigt gamla eller iögonfallande. De äldsta i varje kvarter bör bevaras som markör av årsring såsom den över Erik Dahlberg 1908-1972 och hans familj (9:1-2). Här kommer även gravvårdar med

Exempel på en obelisk av lite mindre format rest över Anna Beata Andreasdotter 1818-1888. (4:75)

Gravvård i jugendstil Lantbrukaren Gustav A. Svensson 1856-1915 hans Maka Hedvig O. Svensson 1863-1932 (2:91-92).

Typisk liten barngrav från första halvan av 1900-talet Vår lille käre Karl Evert 1934.(2:152)

Fint arbetad gravvård i art deco över F.d. Lantbrukaren Albert Nilsson 1867-1954 (1:44).

En av flera bautastenar från tidigt 1900-tal. Denna är rest över f.d. Hemmansägaren Gustav Adolf Nilsson 1874-1912 (2:11).

Bland de stora ståtliga gravvårdarna finns även flera mindre och enklare från olika tider. Här över Elionora Larsson 1846-1912. (3:3)

Graven över landtbrukare Johannes Andersson 1827-1905 hans maka Kristina född Johansson 1826-1942 ramas in av ett vackert smidesstaket. (5:2-3)

Den enda graven som är inhägnad med kedjor mellan stenspelare är denna höga stentumba över familjen Cederberg (6:1-6)

Detta gjutjärnskors är det enda som finns kvar på kyrkogården och var rest över Katrina Berndtsdotter 1789-1877.

ett lokalhistoriskt värde, över personer som varit viktiga för bygden.

Förr var det vanligt att avgränsa gravplatsen med någon typ av inramning. Många av ramarna har tagits bort varför det är viktigt att bevara alla som finns kvar. På Vessige kyrkogård finns det flera gravar inramade av smidesstaket. Det finns även en grav som är inhägnad med kedjor mellan stenspelare (6:1-6).

Sten, framför olika typer av granit och diabas, är det absolut vanligaste materialet. Det finns bara enstaka gravvårdar av andra material såsom marmor och järn. De enda äldre korsen i smide- och gjutjärn står lutade mot muren i kvarter 5.

Marmor är ett mycket ovanligt material på Vessige kyrkogård. Hemmansegaren Bengt Svensson 1820-1890 Hustrun Sabina Kristina 1823-1919 (4:63-64)

Unika gravvårdar

På Vessige kyrkogård finns några gravvårdar som är unika. Flera av de äldre stora familjegravarna i de östra delarna av kyrkogården är unika. Här finns bl.a. Karl Bondesons familjegrav (5:315-321), inhägnad av ett smidesstaket. Innanför staketet finns flera mindre gravvårdar över medlemmar i familjen Bondesson, men den största; en stor unik pyramidformad sten är rest över släktens mest kända person; August Bondesson som var författare och folklivsskildrare. Strax öster om kyrkogården, vid den förbipasserande landsvägen mot Sjönevad ligger författaren August Bondesons barndomshem "Fågelboet" som överlämnades till Norra Hallands Kulturhistoriska Förening 1936 och nu tjänstgör som hembygdsmuseum förvaltat av Stiftelsen Hallands läns museer. Det byggdes 1885 av Bondesons far, skomakarmästare Carl Bondeson och kallades ursprungligen "Carlslätt".

En annan stor familjegrav över en känd släkt i trakten är familjen Lorick som var, och är smeder. Graven inhägnas av ett unikt smidesstaket (5:327-331). Unik är även den modernare smidda gravvård över Anders Lorick 1898-1980 och Linnea 1906-2003 (7:5) som verkligen visar på hantverksskickligheten.

I en annan stor familjegrav med smidesstaket finns en unik gravvård i vit marmor med dekor av fint ut-huggna draperingar (5:134-142).

Unik gravvård i marmor över Nils Larsson 1804-1877
Johanna Nilsdotter 1812-1897. (5: 134-142)

Karl Bondesons familjegrav med den unika gravvården över August Bondesson i centrum. (5:315-321)

Den kända smedfamiljen Loricks grav är inhägnad med ett unikt smidesstaket. (5:327-331)

Smedyrket har gått i arv genom generationerna i familjen Lorick. Även denna sentida gravvård med sitt unika utförande är därför värd att bevara. (7:5)

Under denna mycket höga obelisk vilar Prosten Martin Kjerrulf 1792-1862 och hans maka Lovisa Borrelius 1792-1865 Kyrkoherde Carl Edvard Hagstedt 1824-1896 och hans maka Henny Kjerrulf 1826-1901 Församlingarna reste vårdar. (5:346-358)

Prästsläkten Kjerrulf är en annan viktig släkt i trakten vars familjegrav kan sägas vara unik genom sin monumentalitet och ålder. Under en mycket hög obelisk vilar prosten Martin Kjerrulf 1792-1862 med hustru och efterträdare. (5:346-358). I anslutning till obeliskens finns också en ännu äldre liggande gravhäll över Prosten och Kyrkoherden Johan Christoffer Kjerrulf som avled 1804 och hans hustru Anna Johanna Paulin. Intill Kjerrulfs grav finns ytterligare en liggande gravhäll av hög ålder: *Här under hwilar förgängligheten af extra landtmätaren J. A. Delins och dess kära hustru G.E. Grimberg tvenne Söner Erik xxxxx Per Adolf xxxxxx död 1873.* (5:359-362)

Gästgivarna i Sjönevad är också personer av betydelse för Vessige med omnejd. Generationer av gästgivare ligger begravda i samma rad i kvarter 6 med olika typer av unika och monumentala gravvårdar. Den äldsta är också en av de äldsta på kyrkogården från 1826. (6:76-77) Även bautastenen över Martin Nygren 1870-1901 (6:71) med inskriptionsplatta som ett pappersark med rullade kanter är unik.

Unik och miljöskapande i denna ålderdomliga del av kyrkogården är också den monumentala liggande gravhäll som är nästan helt täckt av murgröna över Peter Ludvig och Jenny Charlotta Henreksson. (6:68-70)

Några modernare familjegravar som är unika till sin utformning och storlek är Wennerholms familjegrav (5:269-274) och Carl A. Hanssons familjegrav i kvarter 2 (2:161-168).

Det finns även mindre gravvårdar som är unika och intressanta såsom den lilla stenen formad som en vapensköld (1: 17-18).

I ensamt och iögonfallande läge och den monumentala utformningen gör gravvården unik över Kyrkoherden Carl Gideon Ifvarsson 1851-1934. (6:120-121)

Här hvilar fd gästgifvaren Christer Gunnarsson 1780-1836 och hans båda hustrur Inger Bengtsdotter 1767-1826 samt Inger Christina1791-1844. (6:76-77)

Unik och monumental är denna stora gravvård över Peter Ludvig Henreksson 1845-1906 Jenny Charlotta Henreksson 1855-1934. (6:68-70)

Carl A. Hanssons familjegrav är nästan stort som ett litet kvarter (2:161-168).

Makarne Johannes Persson 1840-1901 Johanna Josefine Persson 1857-1900 (1:17-18) är de enda som har en vård formad som en vapensköld.

Wennerholms familjegrav har en monumental, symmetrisk och konsekvent uppbyggnad. (5:269-274)

Kyrkoherden i Wessige och Askome församlingar Carl Gideon Ifvarsson 1851-1934 Men jag hafver fördenskull icke flytt ifrån dig min herde så hafver jag och intet begärt människors ros, det vet du, hvad jag predikar hafver, det är rätt inför dig. Jer. 17:16. (6:120-121)

I denna ståtliga staketomgärdade familjegrav vilar bland andra kvarnegaren Johan Pehrsson 1844-1903 Hans maka Anna Lovisa 1849-1932 (5:137-142).

Folkminnesforskaren Filosofie doktorn Carl Herman Olof Tillhagen 1906-2002 Hustrun Organisten och Kantorn Musikdirektören Brita Maria Tillhagen 1907-2000. (5:19-22).

Systrarna Kerstin och Karin Ellis Bengtsson dog i ung ålder. (5:276-276)

Inskriptioner

Inskriptionerna på gravvårdarna utgörs vanligtvis av namn, födelse- och dödsdatum. Ofta finns även gårdsnamn och någon typ av titel med. Vanligaste titlarna är som oftast de med lantbruksanknytning såsom lantbrukaren och hemmansägaren. Ett annat exempel är f.d. Åboen Per Persson 1797-1877 (5:158-160). Fram mot slutet av 1800- och början av 1900-talet dyker många andra titlar upp som berättar om i olika verksamheter i socknen. Det kan handla om olika hantverk såsom murarmästaren (4:35A), målarmästare (5:50), smedmästare (5:327-331) och skomakarmästare (5:241-242) samt byggmästaren (5:87-88). Nedanför kyrkogården ligger flera kvarnar vilket även speglas på kyrkogården med titlar som mjölnaren (5:51-53) och kvarnegare (5:137-142).

På Vessige kyrkogård begravdes prästerna varför det även finns flera titlar kopplade till kyrkan såsom präst, kyrkoherde och komminister (6:126-127) men också organist (5:19-22). Här finns också flera folkskollärare (bl.a. 6:46-47) och titlar som handlar om hur samhället ordnades såsom kommunalordförande (5:202-203), häradsdomaren (6:54-55) och tullföreståndaren (6:84-85).

Kvinnor nämns oftast som hustrun eller maken. Ett exempel är (5:205) Hustrun A. J. Knutsdotter 1831-1876 (5:205) men det finns ett fåtal andra titlar såsom trotjänarinnan Bernhardina Svensson 1863-1950 (1:45), föreståndarinnan (6:63), organisten (5:19-22) och lärarinnan Anna Carlson 1885-1949 (5:76). En del titlar berättar om släktskap. Bland annat är det vanligt att syskon begravs på samma plats bl.a. syskonen (4:26-27) och systrarna (5:275-276).

Det finns flera exempel på längre inskriptioner i form av hälsningar, vem som sörjer eller rest gravvården över den döde såsom Hemmansegaren Emanuel Larsson med texten: *En sörjande syster reste vården.* (2:142) På den monumentala bautastenen över folkskolläraren C. G. Carlgren 1850-1912 står att "Lärljungar reste vården". Denna gravvård är ovanlig då den står på gräsklädd kulle (5:337-338). Emigrationen är ett viktigt skede i historien skildras genom gravvården över f.d. Byggmästaren i USA Christ. Nelsson (6:90-91) Dekoren med symbolen för Odd Fellow är intressant.

F.d. Byggmästaren i USA Christ. Nelsson 1882-1948
hustrun Jennie Elisabeth 1882-1948 "Jesu blod min
skuld avplanar, Jesus haver allt försont, Jesus allt gott
för mig manar, Jag varder nådigt skont." (6:90-91)

Gravvården över hemmansegaren Emanuel Larsson
1836-1893 "En sörjande syster reste vården" (2:142) har
lagts ned på grund av otillräckligt fäste vid fundamen-
tet.

Gravvården över föreståndarinnan Alma Bengtsson
1866-1944 (6:63) har lagts ned på grund av otillräckligt
fäste vid fundamentet. Det finns även påväxt på stenen.

Skador

Gravvårdarna är över lag i gott skick men det förekommer viss påväxt på gravvårdarna framför allt i skuggiga lägen. Några av de äldsta gravvårdarna är vittrade och påväxt vilket gör dem svåra att läsa. De enda gravvårdarna i järn står lutade mot muren i kvarter 5, de är rostiga och det ena är avbrutet. Vid många familjegravar har stenramen tagits bort vilket gör gravarna mer svårlästa. Det vanligaste problemet är dock att många vårdar fått läggas ned på grund av att de stått instabilt och behöver bättre förankring.

Detta gjutjärnskors är rostigt, avbrutet och
står lutat mot muren i kvarter 5.

Det finns några gravhällar i kvarter 5, vilka kan vara av hög ålder. Deras inskriptioner är dock inte längre möjliga att tyda på grund av påväxt och vittring. På sidan Gravrötter kan man dock läsa att inskriptionen på denna häll lyder; Här Gömmes Stofet av Prosten och Kyrkoherden Johan Christoffer Kjerrulf Född den 5 Febr 1737. Död den 27 Dec 1804 samt Dess kära Hustru Anna Johanna Paulin född den 30 Sept 1743. Död den ...

Den södra utvidgade delen.

Den västra utvidgade delen med de terrasserade sluttningarna.

SAMMANFATTANDE KARAKTERISTIK

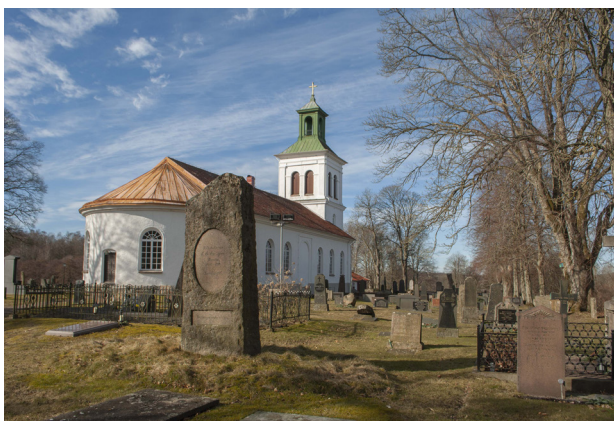
Vessiges vita nyklassicistiska kyrkan, ligger på en höjd med vida utblickar mot samhället Vessigebro och Ätradalens böljande odlingslandskap. Kyrkogården omges av en kulturhistorisk kyrkby med prästgård, f.d. klockargård, arrendegård, kvarnar och annan äldre bebyggelse. Kyrkogården består av tre olika delar som representerar olika årsringar.

De äldsta kvarteren med medeltida anor ligger runt kyrkobyggnaden, muromgärdade med en delvis intakt trädkrans av äldre höga träd och syrenhäckar. Här finns en del ålderdomliga gravvårdar från mitten av 1800-talet och äldre, framför allt i de östra delarna. Kvarteren domineras dock av en blandning av gravvårdar från sent 1800-tal och framåt, samt en omdaning på 1930-talet då raderna av gravar rätades upp och varannan gravrad vändes så att vårdarna skulle stå rygg mot rygg. Här finns även partier med mer sentida enhetliga gravvårdar från 1900-talet.

Runt sekelskiftet 1900 utvidgades kyrkogården ned mot den slingrande Lillån i söder, med ett nästan lika stort rektangulärt område på den öppna grässluttningen. En rak grusad mittgång delar området i två delar. I den norra delen närmast kyrkan finns många

finna exempel på gravvårdar typiska för 1900-talet första årtionden med höga smalstenar, bautastenar och lägre dekorativa jugendvårdar med stenram. De södra delarna har en modern karaktär med gräsytor inramade av barrhäckar med askgravar med tätt placerade stående eller liggande enhetliga stenar från 1990-2010-tal. Området väster om mittgången är i det närmaste obelagt utom ett fåtal minde och enklare gravvårdar från tidigt 1900-tal. Marken visade sig vara för våt för att lämpa sig för gravsättning, vilket även syns i de nedre delar av kvarter fyra där många vårdar fått läggas ned.

På 1960-talet utvidgades kyrkogården med ytterligare ett lika stort område mot väster. Dessa kvarter är tidstypisk för mitten av 1900-talet med konsekvent symmetriskt och arkitektonisk uppbyggnad. Sluttningen är terrasserad med jämna plana kvarter kantade av jämna sluttningar med stentrappor mellan planen. Den utvidgade delen ramar in av murade stenmurar och rader av oxlar. Längs en rak grusad mittgång ligger jämnstora kvarter indelade i mindre rum av klippta rygghäckar. Längs häckarna står jämna rader av lika stora, stående eller liggande gravstenar från 1970-talet och framåt.

Den äldsta delen av kyrkogården.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH BEVARANDEFÖRSLAG

Lagstiftning

Kyrkogårdens huvudman, Falkenbergs pastorat, är ansvarig för att vårda och underhålla kyrkogårdens kulturhistoriska värden enligt lagstiftningen. Begravningslagen ger dock de enskilda gravrättsinnehavaren långtgående rättigheter över gravanordningens utformning. I kulturminneslagens första kapitels inledande bestämmelser framhålls det dock att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö och ansvaret vilar på oss alla.

Nedan följer en sammanfattning av de lagar och förordningar som berör värden av våra begravningsplatser och dess kulturhistoriska värden samt kommentarer till lagstiftningen.

Kulturmiljölagen (SFS 1988:950)

Kulturmiljölagen innehåller generella bevaranderegler för kyrkor, kyrkotomter, kyrkogårdar och begravningsplatser uppförda och tillkomna före 1940, liksom kyrkliga inventarier och fornminnen.

På en äldre kyrkogård är det sannolikt att det finns fornlämningar, t. ex. rester av äldre byggnader, murar och gravar, vilka kan beröras vid markarbeten, både ute på kyrkogården och inne under kyrkgolvet. Samråd skall därför alltid ske med länsstyrelsen när det gäller arbetsföretag på äldre kyrkogårdar. (*KML*, 2 kapitlet, 1 §, 10 §)

Kyrkogårdar och begravningsplatser anlagda före 1940 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. De skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller

förvanskas. Sedvanliga underhållsarbeten eller brådskande reparationsåtgärder får utföras utan tillstånd, men skall utföras med material och metoder som är lämpliga med hänsyn till byggnadens eller anläggningens kulturhistoriska värde. (*KML*, 4 kap, 2, 3, 5, 11, 13 §§) Upprepad borttagning av enskilda gravvårdar, växtlighet och förändringar av ytmaterial på en gravplats eller gångstråk samt elektrisk belysning kan också innebära en påtaglig förändring som kräver tillstånd.

Begravningslagen (SFS 1990:1144)

I Begravningslagen finns bland annat regler för förvaltning av begravningsplatser, gravrättsinnehavare och vad som gäller för gravvårdar som av kulturhistoriska skäl bör bevaras för framtiden. Gravrättsinnehavaren har rätt att bestämma gravanordningens utformning och utsmyckning, men upplåtaren kan begränsa gravrättsinnehavarens bestämmanderätt för att tillgodose god gravkultur. Det innebär exempelvis att på den del av kyrkogården som bedöms som kulturhistoriskt värdefull, kan upplåtaren ha föreskrifter rörande nya gravanordningars utformning för dess anpassning till helhetsmiljön. När en gravanordning har blivit uppsagd, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. Om en gravanordning tillfallit upplåtaren och är av kulturhistoriskt värde skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig plats. (Begravningslagen, 7 kap, 26–28, 37)

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)

Utöver ansökan om tillstånd hos länsstyrelsen kan det även krävas bygglov från kommunens byggnadsnämnd för åtgärder på kyrkotomter och begravningsplatser enligt plan- och bygglagen. Även denna lag hanterar kulturhistoriska värden. En kyrkogård eller begravningsplats som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas och ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. (PBL kap 8:13-18)

Miljöbalken (SFS 1998:808)

Alléer och därmed även trädkransar runt kyrkogårdar skyddas genom biotopskyddet i förordning om skydd enligt Miljöbalken och förordning om områdesskydd enligt miljöbalken, 7 kapitlet. Länsstyrelsen ansvarar för att biotopskyddet följs och kan ge dispens om det finns förutsättningar.

Växtlighet som en gång planterades vid en enskild grav kan ha växt sig stora och bidrar idag till kvarterets grönskande och ålderdomliga karaktär. Här socker-toppsgranar i kvarter 4 med de höga gamla träden i trädkransen i bakgrunden.

Bevarandeförslag

Generella riktlinjer för Vessige kyrkogård

- Kvarterens planform skall bevaras och som en följd av detta även gångsystemet, så att de olika utvidgningsfaserna blir synliga. Huvudaxlarna och dess gångar bör ligga som utgångspunkt för framtida planering.
- De gångar som finns idag bör bevaras.
- Gångarna bör ha ett slitagelager av grus.
- Gångar som lagts igen med gräs kan med fördel återskapas och beläggas med grus.
- Omgärdning i form av stenmurar och terrassmurar skall bevaras. Råd för hur en stenmur vårdas och underhålls finns i skriften Kyrkogårdsmuren – kultur och konstruktion, av Catharina Svala, utgiven av SLU Movium, Stad & Land, 2010.
- Kyrkogårdens entréer med smidesgrindar skall bevaras och underhållas med traditionella metoder och material.
- Omgärdning av trädkrans bör bevaras. En trädplan bör tas fram för hur trädkransen ska underhållas och förnyas.
- Större prydnadsbuskar och sorgträd i kvarter 1-6 bör bevaras och underhållas då de är karaktärsskapande för kvarteren och deras ålderdomliga prägel. De bör hållas i en sådan storlek att de inte döljer gravvårdarna.
- Gravvårdar i form av runda liggande naturstenar bör undvikas i de äldre delarna, kvarter 1-6.

- Andra mer moderna och funktionella inslag på kyrkogården så som soffor, belysning, papperskorgar och serviceplatser bör hålla hög kvalitet beträffande material och utformning, men vara neutrala och inte stjäla för stor uppmärksamhet från de gamla kulturhistoriska miljöerna.

Värdefulla karaktärsmiljöer

Värdefull karaktärsmiljö utgörs av sammanhållna områden, hela kvarter eller del av kvarter som har en enhetlig karaktär. Kriterier är att områdets karaktär:

- har betydelse för kulturmiljön på hela begravningsplatsen
- visar på en speciell årsring i kyrkogårdens historia
- har ett skönhetsvärde och som ingår i arkitektoniskt uppbyggd kyrkogårdsdel av planerad karaktär
- är representativa för sin tid, men först och främst områden från epoker fram till mitten av 1900-talet

Gravrättsinnehavare har rätt att bestämma gravanordningens utformning och utsmyckning, men upplåtaren har genom begravningslagen en möjlighet att sätta upp föreskrifter rörande nya gravanordningars utformning för dess anpassning till en helhetsmiljö. För dessa värdefulla områden kan man formulera värden, karaktärsdrag och riktlinjer för hur dessa ska kunna bevaras, som skrivs in i gravbestämmelserna. Gravbestämmelserna tas med i det avtal som skrivs mellan upplåtaren, församlingen, och gravrättsinnehavaren. Dessa bestämmelser bör vara generella och gälla hela kvarteret/kvartersdelen. Bestämmelserna bör vara tydliga, vad man får göra och vad man inte får göra.

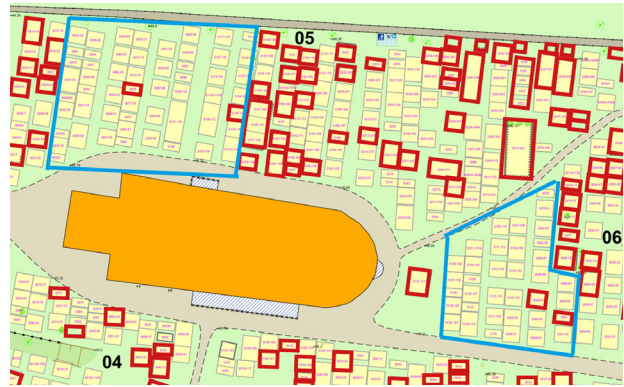
Riktlinjer för värdefull karaktärsmiljö – Modernism i kvarter 5 -6

1937 upprättade trädgårdskonsulent Axel L. Ericsson en uppmättnings- och beläggningsplan för att strukturera och ordna upp partier av kvarter 5 och 6 som var glest belagda, se sidan 14. Han gav dess partier en för tiden modern prägel med raka rader av gravvårdar som skulle stå ”rygg mot rygg”. Det var vanligt att det planterades rygghäckar mellan raderna, vilket nog inte blev fallet här då vårdarna står så tätt. Dessa partier präglas tydligt av denna omdaning och har en enhetlig prägel av tidens grav-vårdar. I kvarter 5 finns främst vårdar från 1940-50-talvarav många är i drag. Låga stående stenvårdar ofta i diabas med dekor i art deco eller klassicism. I kvarter 6 är gravvårdarna främst från 1960-70-

talet. De är främst i ljusare eller röd granit med enkla dekor än tidigare årtionden. Dessa områden bildar tydliga årsringar från årtionden kring 1950.

Riktlinjer:

- Alla gravvårdar äldre än 1960 bör bevaras men kan återupplåtas.
- Dekor bör bevaras vid återanvändning.
- Vårdar placeras i raka rader vända mot väster eller öster.
- Gravvårdar bör vara utförda i sten med en höjd och bredd anpassad till övriga vårdar i mil-jön.
- Stenramar och planteringsramar kan tillåtas.
- Växtlighet vid enskild grav bör hållas låg och begränsad.
- Nya vårdar och gravar kan placeras på tomma platser. Urngravar kan tillåtas men gravplatsen bör ha en storlek som kistgrav.

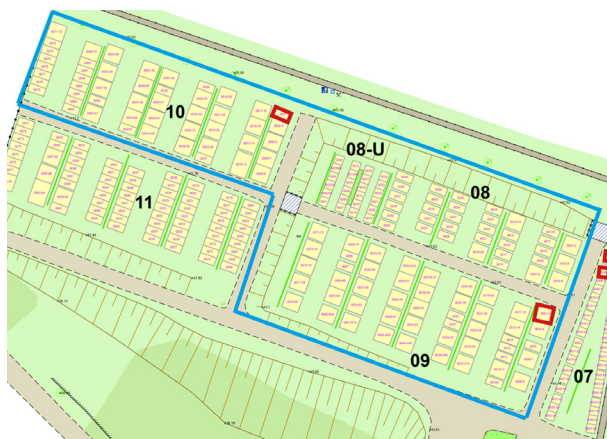

Avgränsning av den värdefulla karaktärsmiljön som är uppdelad i två områden.

Till höger: Den del av miljön som ligger i kvarter 6 karaktäriseras av gravvårdar från 1960-70-talen.
Nedan: Den del av miljön som ligger i kvarter 5 domineras av vårdar från 1940-50-talen.

Avgränsning av den värdefulla karaktärsmiljön.

Enhetliga rader av stenvårdar vid rygghäckar är ett viktigt karaktärsdrag i miljön. I en del rader finns bara stående gravvårdar.

I vissa rum mellan rygghäckarna finns bara liggande vårdar.

Riktlinjer för värdefull karaktärsmiljö - Sent 1900-tal i kvarter 8-10

Hela den utvidgade delen mot väster utgör en välbevarad, konsekvent genomförd tidstypisk årsring från 1960-70-talen. Här finns en genomtänkt helhet med terrassering av sluttningen, inramning och uppbyggnad av de mindre kvartersrummen. Kvarteren utmärks av strikt enhetlighet med låga stående eller liggande små stenvårdar i raka rader. Raderna delas in av låga klippta rygghäckar. Vårdarna vänder baksidan mot rygghäckarna. Då kvarter 11 ännu till stora delar ännu inte tagits i bruk undantas kvarteret från karaktärsmiljön.

Riktlinjer:

- Hela den arkitektoniska uppbyggnaden bevaras med terrasseringar, grästäckta sluttningar, stentrappor.
- Rygghäckar bevaras.
- Vårdar ska vara vända med baksidan mot häcken.
- Gravvårdar bör ha lika utförande och placering inom varje avgränsat rum mellan rygghäckarna.
- Gravvårdar bör vara utförda i sten i kvarter.
- Stående gravvårdar bör inte vara högre än rygghäcken bakom.
- Stenramar bör inte tillåtas.
- Planteringsram kan tillåtas.
- Växtlighet vid enskild grav bör hållas låg och begränsad.
- Nya vårdar och gravar kan placeras på tomma platser.
- Nya rader i mitten av varje sektion kan anordnas så som i kv 8-U. Vårdar bör då utföras liggande i dessa nya rader.

Värderade Gravvårdar

Urvalet och kriterier för kulturhistorisk värdering av gravvårdar har dock fortfarande sin utgångspunkt i den klassificering som Centrala Gravvårdskommittén, CGK, presenterat i skriften Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, 2007. Även av erfarenheter från tidigare utförda värderingar på kyrkogårdar runt om i Halland ligger till grund för urval och värdering. I denna kulturhistoriska dokumentation har bara klass 1-gravar/ Kulturgravar pekats ut. På Vessige kyrkogård har ca 135 gravar, se bilaga 1 och 2, pekats ut som mycket värdefulla/klass 1 enligt någon eller flera av följande kriterier:

- Alla gravvårdar tillkomna före mitten av 1800-talet (nationell riktlinje) eftersom de är hantverksprodukter från tiden före den industriella revolutionen. På Vessige kyrkogård finns relativt få gravvårdar kvar ens från 1800-talet och ytterst få av dessa är äldre än 1850-talet, varför gränsen bör sättas till en senare tidpunkt kring sekelskiftet 1900.
- Vårdar med hantverksmässigt utförande. Även vårdar från mitten av 1800-talet till funktionalismens genombrott ca 1930, är tillverkade i en hantverksliknande tradition.
- Alla kors, kedjor och staket av gjutjärn då de är en försvinnande liten rest av unik konstruktionsperiod inom byggnadssektorn.
- Gravstaket och gravvårdar i smidesjärn.
- Gravplatser med ovanliga inramningar såsom klippta häckar och stenstaket. På många landsorts kyrkogårdar har ett stort antal mer vanliga stenramar tagits bort, varför de som finns kvar bör bevaras.
- Äldre vårdar tillverkade av trä, ovanliga material eller av ett lokalt material, t.ex. lokalt bruten granit.
- Vårdar med ovanligt eller särskilt konstnärligt utförande. De kan vara ovanliga för den enskilda kyrkogården, regionalt eller nationellt.
- Vårdar med ett konstnärligt helhetsutförande där vård och inramning är utformade som en enhet. Här kan även det gröna kulturarvet i form av perenner och mindre träd kan vara samtida med gravplatserna och bör bevaras samt vid behov ersättas lika befintligt.
- Vårdar utformade efter en viss tids stilideal, och därmed vara representativ och illustrera en årsring på kyrkogården.

- Vårdar med ovanliga inskriptioner utöver de vanliga; namn, datum, gårds- eller Ortsnamn och psalmverser.
- Vårdar resta över en person med lokalt och/eller personhistoriskt värde.
- Vårdar av socialhistoriskt intresse; exempelvis ovanliga eller typiska titlar och yrken och som därmed vittnar om olika sociala skikt i samhälle. De kan vara resta över kvinnor och/eller barn vilket var relativt ovanligt innan 1930-talet.

Hög bautasten med stenram och smidesstaket över Landtbrukare Johannes Andersson 1827-1905 hans maka Kristina född Johansson 1826-1942. (5:2-3)

Välbevarad och tidstypisk gravvård i jugendstil med tillhörande ram och urnor, över Lantbrukaren Gustav A. Svensson 1856-1915 hans Maka Hedvig O. Svensson 1863-1932. (2:91-92)

Riktlinjer för kulturgravar (f.d. klass 1)

Cirka 135 gravar på Vessige kyrkogård har bedömts som kulturgravar. När gravrätten för en kulturgrav tillfallit gravrättsupplåtaren ska följande riktlinjer följas:

- Kulturgravar ska bevaras och vårdas på plats. De får inte återupplåtas eller återanvändas.
- Även alla tillhörande omgärdningar som gjutjärns-, smidesjärns- och stenramar skall bevaras och vårdas och underhållas med traditionella metoder.
- Skadade vårdar ska lagas. Företrädelsevis anlitas konservator för att upprätta program för att åtgärda skadade äldre gravanordningar.
- En plan för att stabilisera och återmontera nedlagda/instabila kulturgravar bör upprättas. I planen bör framgå om åtgärden ska utföras av konservator, av annan yrkeskategori, av vaktmästare eller allmänhet.
- Att återställa alla nedlagda gravvårdar kan ta tid. Alternativ bör därför tas fram för att anordna vårdar i liggande ställning på lämpligt sätt.
- Alla stenramar ska bevaras och vårdas och underhållas med traditionella metoder och material.
- Vid vård och underhåll av samtliga gravvårdar ska material och teknik anpassas till gravens befintliga utformning och material.
- Om man på något sätt vill ändra eller flytta en kulturgrav ska tillstånd sökas från länsstyrelsen.

Generella riktlinjer för alla gravvårdar

- Om det är möjligt bör det strävas efter att bevara och återupplåta även de gravvårdar som inte är kulturgravar. Detta gäller framför allt äldre stenar från tiden före 1920. De kan eventuellt flyttas, men gärna inom det befintliga kvarteret för att ännu visa kvarterets eller kyrkogårdsdelens årsring och historia.
- Det är bättre att lägga ned en sten, på ett ordnat och prydligt sätt än att ta bort den och förstöra den.
- Om skäl för bevarande saknas kan dock gravvårdarna bortföras. Gränsen för vad som betraktas som kulturhistoriskt värdefullt flyttas ständigt framåt och inom ett tiotal år kan 1950–60-talens gravvårdar betraktas som spår av äldre tiders gravvårdskultur som hotas av utplåning. Det är därför önskvärt att man så långt det är möjligt bevarar alla gravvårdar på sin ursprungliga plats.
- Vid omarbetning av befintlig gravvård bör man ta särskild hänsyn till gravvården utformning vad gäller omgärdning, detaljer och dekor. Stenens inskription bör om möjligt bevaras t.ex. genom att stenen vänds eller att inskriptionen täcks med metallplatta med ny inskription.
- Vid förflyttning och omarbetning av en vård rekommenderas dokumentation genom fotografering. Genom fotona ska framgå stenens helhetsutseende, detaljer och text, samt vårdens placering på kyrkogården. Fotona bör sedan arkiveras då detta är av stort värde för den fortsatta samhällsforskningen och för enskilda släktforskare.
- När en befintlig gravplats ska kompletteras med nya vårdar som t.ex. placeras i en stenram, bör den nya vårdan anpassas till den äldre vårdan genom liknande material, bearbetningssätt, typsnitt och formspråk.
- Nya gravvårdar kan tillåtas i alla kvarter.
- Gravvårdar i form av runda liggande naturstenar bör undvikas i de äldre delarna; kvarter 1-6.
- Alla befintliga stenramar bör bevaras. Hör de till en vård som inte är kulturgravar kan de återanvändas.
- Nya stenramar kan tillåtas i kvarter 1-6.
- Stenramar bör inte anläggas i de moderna kvarteren 7-12.

KÄLLOR

Tryckta källor och litteratur

Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, CGK, Centrala Gravvårdskommittén 2007

Jansson, Bror, Vessige kyrka, 1959

Kulturmiljöprogram för Falkenbergs kommun, Falkenbergs kommun 2013

Larsson, Sven, Vessige och Alfshög, två socknar i Ätrands dalgång, Vessige-Alfshögs hembygdsförening, Bratts tryckeri 1996

Rogberg, Mats, Hembygd Halland, Flygfotografier och vykort från 1930-talet, 2009

Arkiv

Digitalt museum, foton från Hallands konstmuseums samlingar

Kulturmiljö Halland, Hallands läns museer

Lantmäteriets Historiska kartor, <https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

Riksantikvarieämbetets fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöbild, <https://kmb.raa.se/>

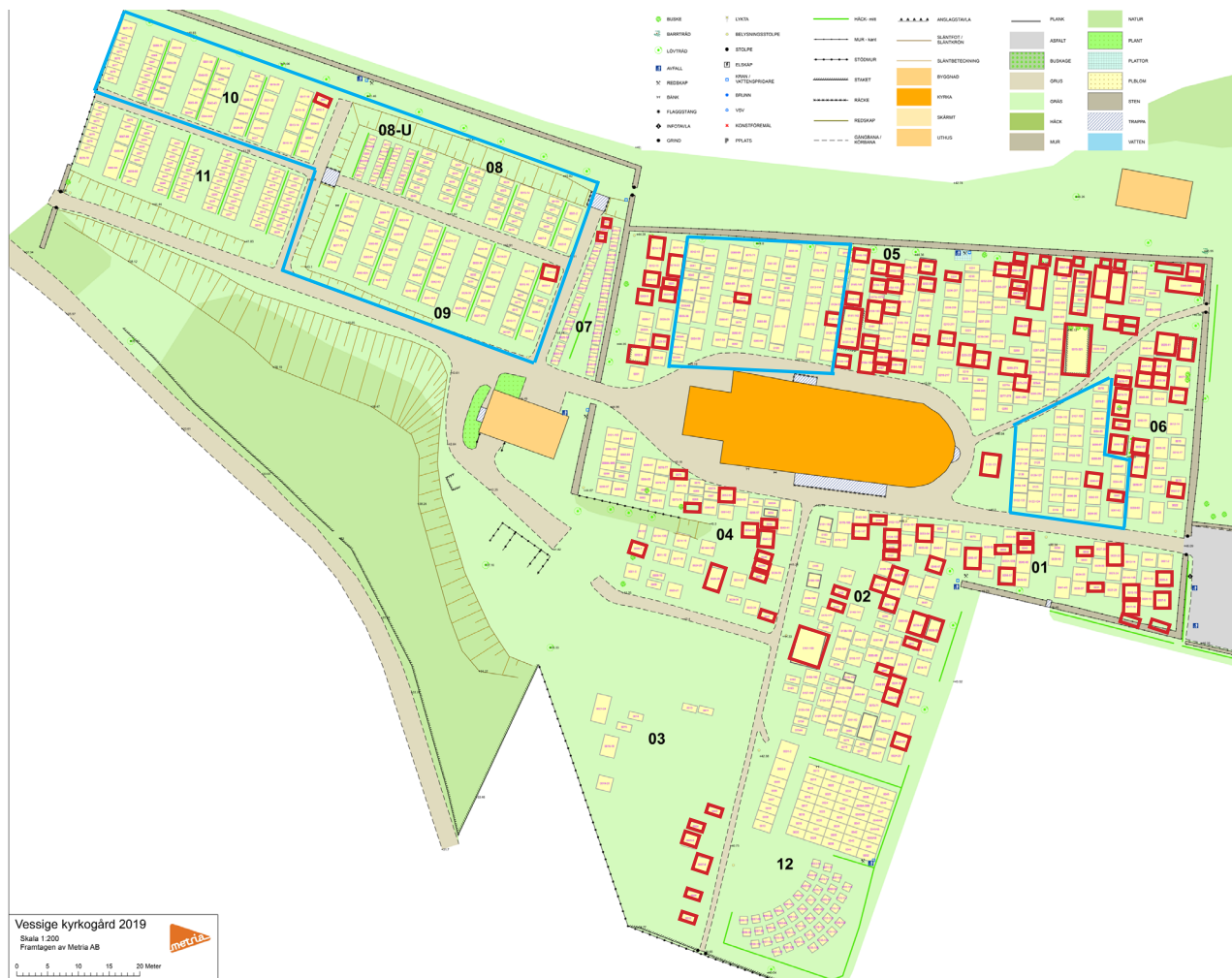
Informant

Ulla Rickardsson, Vessige-Alfshögs hembygdsförening och ordförande i Ätradalens hembygds-krets, 2020-09-24.

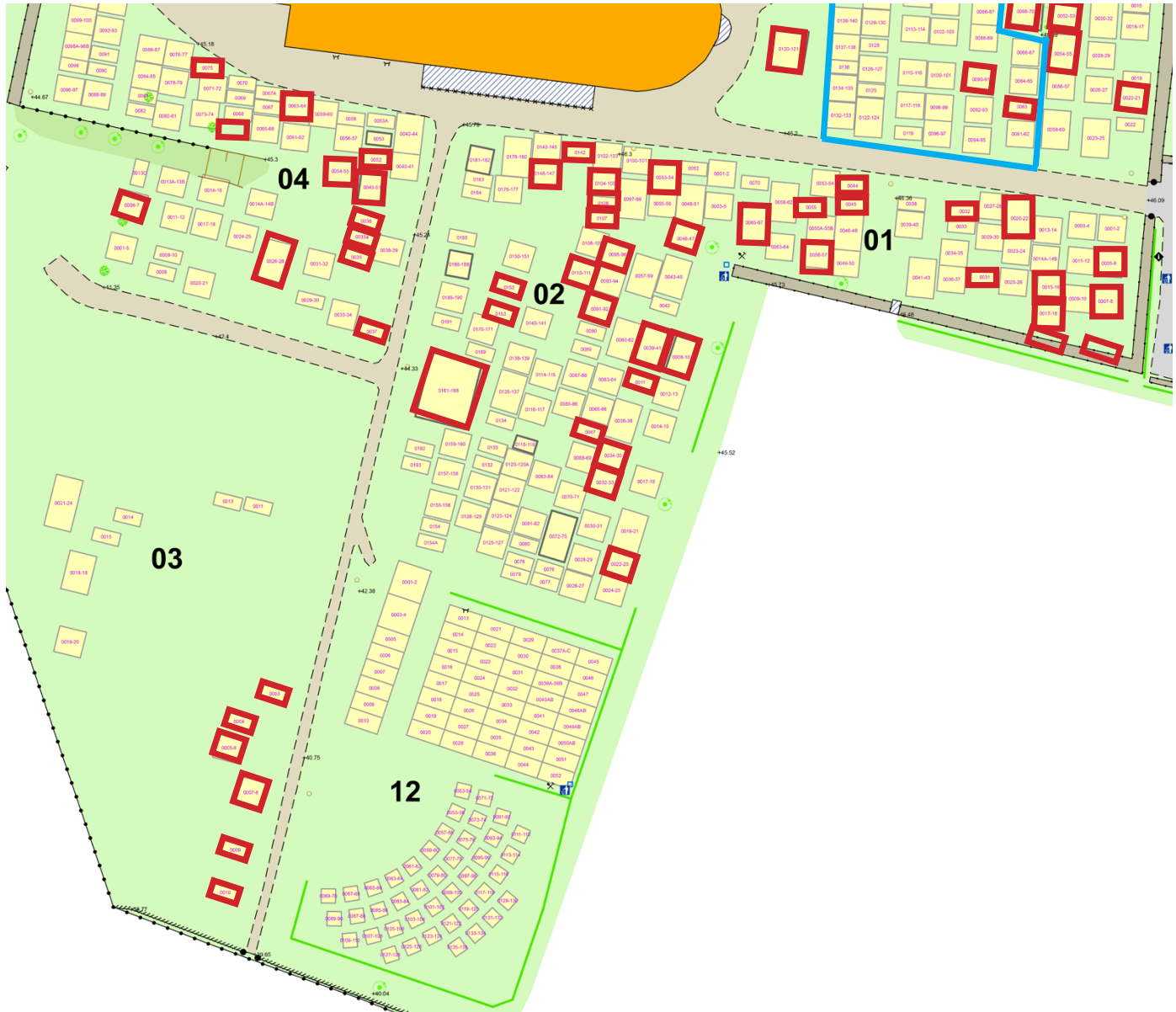
Övrigt

Folder om Vessige kyrka på pastoratets hemsida, <https://www.svenskakyrkan.se/falkenberg/kyrkor>

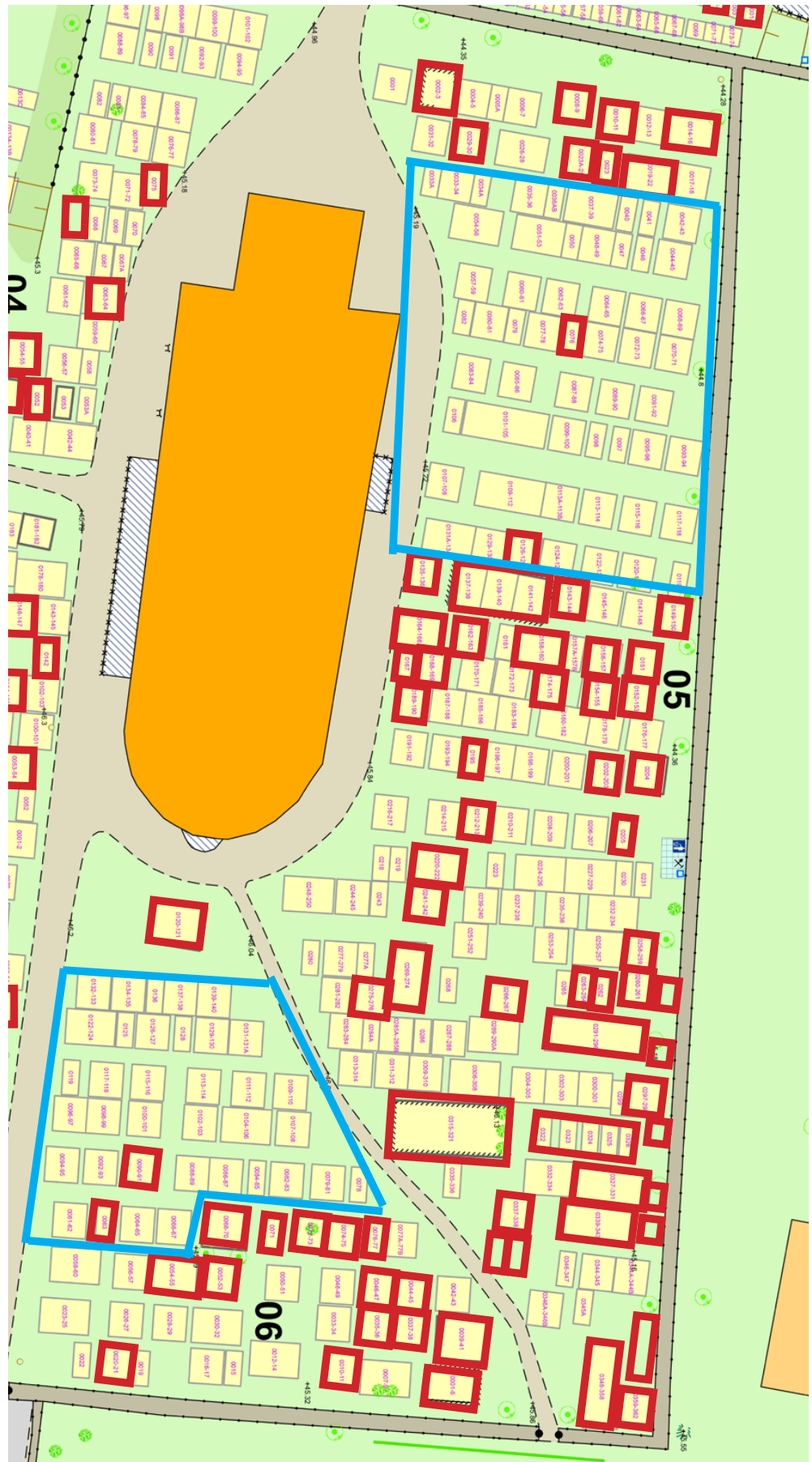
BILAGA 1. KULTURGRAVAR PÅ VESSIGE KYRKOGÅRD, KARTA.

Kulturgravar i kvarter 1-4.

Kulturgravar i kvarter 5-6.

BILAGA 2. KULTURGRAVAR PÅ VESSIGE KYRKOGÅRD, TABELL

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
1	5-6		Hemmansegaren Hans Johansson 1823-1904 Hans maka Augusta Charlotta 1825-1902	Hög smalsten från tidigt 1900-tal, årsring och miljöskapande	Gott skick	
1	7-8		Fru Anna Magdalena Ericsson 1835-1924 Dottern Amanda 1874-1898	Hög smalsten från sent 1890-tal, årsring och miljöskapande	Påväxt	
1	vid södra muren		xxxx	Ålderdomliga gravvårdar i sten, troligen hög ålder	svårläst, påväxt, vittring	rengör, fyll ev i texten med svart färg
1	15-16		Hemmansegaren L. B. Andersson 1835-1900 Hustrun Sofia Andersson 1826-1906	Hög smalsten från tidigt 1900-tal, årsring och miljöskapande	Gott skick	
Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
1	17-18		Mine åt Makarne Johannes Persson 1840-1901 Johanna Josefina Persson 1857-1900	unik form, som vapensköld	påväxt, vittring, svårläst	rengör, fyll en i texten
1	vid södra muren		xxxx	Ålderdomliga gravvårdar i sten, troligen hög ålder	svårläst, påväxt, vittring	rengör, fyll ev i texten med svart färg
1	20-22		Bröderna Bror Gunnar 1901-1902 Edvin Robert 1906-1907 John Sigurd 1905-1907	Barngrav av hög ålder, tidigt 1900-tal, socialhistoriskt värde	nedlagd	kan placeras liggande på värdigt och ordnat sätt, eller återställas
1	31		Hustrun Josefina Augusta Nilsson 1855-1899 En sörjande fader och styvmoder reste värden	Hög smalsten från sent 1890-tal, årsring och miljöskapande	Påväxt, svårläst	rengör

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
1	32		Hustrun Anna Lovisa Larsson 1835-1899	Hög smalsten från sent 1890-tal, årsring och miljöskapande	Påväxt, svårläst	rengör
1	44		F.d. Lantbrukaren Albert Nilsson 1867-1954	Stor påkostad och exklusiv gravvård i klassicistisk stil, tidstypisk från mitten av 1900-talet, mycket fint arbetad dekor	Sprucken	åtgärdas av konservator/ efter råd av konservator
1	45		Trotjänarinnan Bernhardina Svensson 1863-1950	Tidstypisk gravvård från mitten av 1900-tal, intressant titel - socialhistoriskt värde, placerad intill arbetsgivarens grav. 1:44	Gott skick	
1	55		Emma Charlotta 1884-1895	Exempel på liten enkel lig-gande gravvård över barn, hög ålder, socialhistoriskt värde	Påväxt	Rengör
1	56-57		xxxx	Ålderdomlig form, troligen hög ålder	påväxt, vittring, svårläst	rengör, fyll ev i texten med svart färg

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
1	65-67		Hemmansägaren Petrus Claesson 1874-1942 Hustrun Anna Sofia 1869-1954 Dottern Sigrid Lovisa 1905-1937	Tidstypisk gravvård från 1940-talet med mycket fint arbetad dekor.	Gott skick.	
2	8-10		Lantbrukaren Nils Paulsson 1876-1956 hustrun Ida Paulsson 1872-1946 Erik 1910-1924 Älskad - saknad	Tidstypisk gravvård från 1940-talet, fint arbetad dekor samt bevarad stenram, utformad som en estetisk helhet. Miljöskapande.	Gott skick.	
2	11		f.d. Hemmansägaren Gustav Adolf Nilsson 1874-1912	Stor bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	
2	22-23		Smedmästaren Sven Liljendahl 1863-1923 hustrun Charlotta 1868-1940	Jugendvård med bevarande sidostenar och hörnstenar med klot, miljöskapande, intressant yrkestitel	Viss påväxt	
2	32-33		Arbetsledaren C. A. Andersson 1876-1922 Hans maka Alma Andersson 1882-1941	Hög smalsten med mycket fint arbetad dekor, intressant yrkestitel, miljöskapande.	Påväxt, nedlagd.	Rengör, återställ till stående

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
2	34-35		Lantbrukaren Herman Svensson 1873-1916 hans maka Hilma Svensson 1876-1960	Stor bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	
2	39-41		Lantbrukaren Sven Svensson 1830-1915 Lovisa Svensson 1839-1929 Karna Maria 1865-1944	Stor bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	
2	46-47		Minne av syskonen Nils Gunnar Nilsson 1912-1912 Betty Alida Nilsson 1905-1913 Älskad - Saknad Betty Gully Nilsson 1914-1924	Hög tidstypisk smalsten, miljöskapande, barngrav - socialhistoriskt värde	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
2	53-54		Hemmansegaren A. Andersson 1830-1906 Hustrun Johanna Beata Larsdotter 1832-1897	Hög tidstypisk smalsten, miljöskapande, relativt gammal - 1890-tal	Nedplockad	Återställ stående
2	67		Lantbrukaren Oscar Johansson 1893-1918	Stor bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick, viss påväxt	
2	91-92		Lantbrukaren Gustav A. Svensson 1856-1915 hans Maka Hedvig O. Svensson 1863-1932	Monumental, påkostad gravvård i jugendstil med bevarad tillhörande ram och urnor utformade till en estetisk helhet, årsring, miljöskapande	Gott skick	
2	95-96		Lantbrukaren Ludvig Johansson 1849-1919 hustrun Johanna Beata 1849-1905	Högt stenkors, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick, viss påväxt	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
2	104-105		Säteriegaren Bengt Christiansson 1811-1893 hans maka Amalia Josefine 1837-1918	Hög tidstypisk smalsten, miljöskapande, relativt gammal - 1890-tal	Nedplockad	Återställ stående
2	106		Siv Inger 1943-1945	Tidstypisk liten enkel barngrav, socialhistoriskt värde	-Nedlagd	Kan placeras liggande på ett ordnat och värdigt sätt.
2	107		Vår lille kära Jan Ingvar 1941-1943	Tidstypisk liten enkel barngrav, socialhistoriskt värde	Gott skick	
2	110-111		Lantbrukaren H. Johansson 1844-1928 Hustrun Severina Lovisa Johansson 1849-1912	Hög smalsten, tidstypisk, fint arbetad dekor i relief, miljöskapande	Lutar något	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
2	142		Hemmansegaren Emanuel Larsson 1836-1893 En sörjande syster reste värden	Hög tidstypisk smalsten, miljöskapande, relativt gammal - 1890-tal	Nedplockad	Återställ stående
2	146-147		Carolina Anna Gyllenbäck 1822-1892 Tekla Sarafia Gyllenbäck 1851-1907	Hög tidstypisk smalsten, miljöskapande, relativt gammal - 1890-talet, kvinnograv	Påväxt, svårläst	Rengör
2	152		Vår lille kära Karl Evert 1934	Tidstypisk liten enkel barngrav, socialhistoriskt värde	Gott skick	
2	153		Vår kära Birgit 1937	Tidstypisk liten enkel barngrav, socialhistoriskt värde	Gott skick men sista kopparsiffran fattas	Ersätt den förvunna siffran

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
2	161-168		Carl A. Hansson familjegrav - Carl Aron Hansson 1841-1929 Johanna Albertina Hansdotter 1849-1931 Julia 1869-1962 Claes Gustaf 1872-1950 Johan Walfrid 1875-1953 Berta Lindholm 1878- 1958 Axel 1884-1956 Anna 1888-1975 Oscar 1892-1985	Stor monumental familjegrav, den största på kyrkogården, unik, tidstypisk stil, miljöska- pande. Sex av Carl och Johan- nas sju barn är begravda här utöver de själva.	Gott skick	
3	3		Elionora Larsson 1846-1912	Exempel på äldre liten enkel gravvård från 1910-tal, årsring	påväxt	rengör
3	4		Augusta Elmgren 1857-1910	Exempel på äldre liten enkel gravvård från 1910-tal, årsring	påväxt	rengör
3	5-6		H. Eliasson 1825-1908 hustrun Bengta 1852-1935	Exempel på äldre liten enkel gravvård från 1910-tal, årsring	påväxt	rengör
3	7-8		Sven Mårtensson 1824-1911 hans maka Elna 1831-1907	Exempel på gravvård från sekelskiftet 1900, miljöska- pande, årsring	påväxt	rengör

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
3	9		Minne af Elna Sofia Jönsson 1900-1905	Ovanligt stor barngrav från sekelskiftet 1900, miljöska- pande, årsring	Gott skick	
3	10		Johannes Larsson 1830-1904	Exempel på äldre liten enkel gravvård från sekelskiftet 1900-tal, årsring	Gott skick	
4	6-7		f.d. Lan Sven Pehrsson 1834- 1912 f.d. Skepparn B.L. Pehrsson 1841-1924	Ovanlig gravvård med stort kors i relief som dekor, årsring, intressanta titlar, stor snäcka har troligen anknytning till Skepparn	Påväxt	
4	26-28		Syskonen Ingeborg 1926-1927 Åke 1928-1930 Margit 1932-1933	Tidstypisk gravvård i art deco, barngrav, socialhistoriskt viktig	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	35		Anna Dahlberg 1884-1919	Exempel på mindre och enklare, men tidstypisk gravvård från 1910-talet, årsring, miljöskapande	Gott skick	
4	35A		Murarmästaren Olof Grimberg 1834-1902	Exempel på enklare mindre vård från tidigt 1900-tal, årsring, intressant titel. Den första som begravdes på denna nya utvidgade del av kyrkogården.	Viss påväxt	
4	36		Vår lille Åke 1916	Liten enkel barngrav från 1910-tal, socialhistoriskt värde	påväxt	Rengör
4	37		Dagny 1928-1930	Liten enkel barngrav från 1930, socialhistoriskt värde	viss påväxt, ram borttagen vilket påverkat det estetiska uttrycket negativt	
4	42-44		Johanna Hansson 1870-1947 Föräldrarna Hans Petter Hansson 1825-1903 Hustrun Beata 1826-1891	Ovanlig gravvård från 1940-talet, miljöskapande	Gott skick	

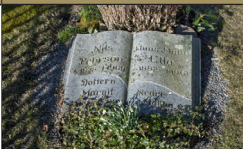
Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	45-51		<i>Vänstra:</i> Julia 1881-1952 Olle 1891-1953 <i>smalstenen:</i> A.B Brolin 1837-1907 hans maka Johanna 1846-1916 Carl 1879-1959 <i>högra:</i> Henning 1887-1965 Anna 1891-1963	Hög smalsten i familjegrav med bevarad stenram, miljöskapande	Nedlagd	Återställ stående
4	52		Hemmansegaren Johan Bernt Gustafsson 1816-1890	Hög smalsten av hög ålder, miljöskapande, tidstypisk sent 1800-tal	Gott skick	
4	54-55		Lantbrukare Anders Johan Bengtsson 1844-1907 hustrun Beata Kristina Bengtsson 1850-1917	Monumental jugendvård, miljöskapande	Viss påväxt	
4	63-64		Hemmansegaren Bengt Svensson 1820-1890 Hustrun Sabina Kristina 1823-1919	Unik på Vessige kyrkogård med tidstypisk gravvård helt i marmor, miljöskapande	Påväxt	Bör åtgärdas av konservator

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	utan nr		Birger Bengtsson 1854-1889	Gravvård i åldedomlig stil, hög ålder, miljöskapande	Påväxt	
4	75		Anna Beata Andreasdotter 1818-1888	Hög obelisk av hög ålder, ovanligt med så stor kvinno-grav, miljöskapande	Gott skick	
5	2-3		Landtbrukare Johannes Andersson 1827-1905 hans maka Kristina född Johansson 1826-1942	Monumental gravvård omgärdad av smidesstaket, tidstypisk, miljöskapande	gott skick men del av staket fattas	Återställ staket om delarna finns kvar, rostskyddsbehandla staketet och måla med svart linoljefärg
5	8-9		G. J. Nilsson 1851-1910 hans maka A. L. Bertina 1852-1926	Monumental gravvård i jugendstil, tidstypisk, miljöskapande	Viss påväxt	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	10-11		Nels Martenson 18...-1862 Anna Lena Andreasdotter 1806-1877	Gravvård med hög ålder, miljöskapande, tidstypisk	Viss påväxt, något svårläst	Rengör, fyll ev i text m svart färg
5	14-15		Folkminnesforskaren Filosofie doktorn Carl Herman Olof Tillhagen 1906-2002 Hustrun Organisten och Kantorn Musikdirektören Brita Maria Tillhagen 1907-2000	Intressanta titlar, lokalhistoriskt värde	Gott skick	
5	19-22		Smedmästare Birger Svensson 1854-1926 hans maka Bengta 1852-1944 Hjalmar Andersson 1884-1984 hans maka Anna 1885-1968	Intressanta titlar, lokalhistoriskt värde, exempel på lig-gande vård från 1920-talet, miljöskapande	Gott skick	
5	23		Nils Jönsson 1864-1922	Hög smalsten i ovanlig utformning, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	23A-25		Lantbrukaren Ola Jönsson 1831-1913 Helena Maria Jönsson 1831-1923	Monumental bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	
5	29-30		f.d. lantbrukaren J.E. Eliasson 1839-1916 hustrun Kristina Eliasson 1840-1921	Monumental bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Påväxt	Rengör
5	76		Lärarinnan Anna Carlson 1885-1949	en av få gravvårdar med kvinnlig yrkestitel, lokalhistoriskt värdefull, tidstypisk liggande gravvård, miljöskapande	Gott skick	
5	126-128		Lars Landberg 1818-1874 Beata Landberg 1827-1904 Karolina Landberg 1853-1934	Elegant smalsten, troligen 1930-tal, miljöskapande	nedlagd	återställ stående

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	135-136		C.J. Lundell 1816-1904 hustrun Josefina Wilhelmina f. Plomholt 1824-1886	Stor bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	
5	137-138 (137-142)		Johanna Hulthén 1880-1915 Gerda Pehrson 1886-1983	Ingår i stor familjegrav med unika gravvårdar och smidesstaket, kvinnograv, något ovanlig utformning på liggande vård men förekommer i trakten, miljöskapande	Gott skick	
5	139-140 (137-142)		Kvarnegaren Johan Pehrsson 1844-1903 Hans maka Anna Lovisa 1849-1932	Ingår i stor familjegrav med unika gravvårdar och smidesstaket, lokalhistoriskt viktig yrkestitel, något ovanlig utformning på liggande vård men förekommer i trakten, miljöskapande	gott skick	
5	141-142 (137-142)		Nils Larsson 1804-1877 Johanna Nilsdotter 1812-1897	Ingår i stor familjegrav med unika gravvårdar och smidesstaket, unik gravvård i marmor, hög ålder, miljöskapande	påväxt, svårläst	konservator åtgärder/ föreskriver åtgärder

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	143-144		Nils Persson 1878-1969 Hans maka Ella 1882-1960 dottern Margit 1909-2007	Ovanlig form av gravvård, miljöskapande	gott skick	
5	149-150		Carl Andersson 1878-1954 hans maka Johanna 1884-1964 Märta 1914-1999	tidstypisk gravvård från mitten av 1900-talet med fint arbetad dekor, unik gravvård i metall (Lorick?)	Gott skick	
5	151-153		<i>Västra sidan:</i> In memorial Carl Larsson 1874-1941 <i>Östra sidan:</i> P. Larssons familjegrav Hemmansägaren Petter L. Larsson 1869-1948 hustrun Tekla Larsson 1869-1938	Mycket påkostad och exklusiv gravvård i tidstypisk stil från 1940-talet, ovanligt med text på båda sidor, miljöskapande	Gott skick	
5	154-155		Erik Waldemar Pettersson 1899-1916 Ture Pettersson 1906-1918	Högt kors från tidigt 1900-tal, grav över två unga bröder, miljöskapande	Gott skick	

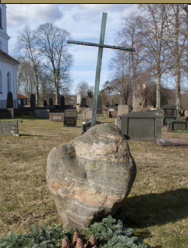
Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	156-157		Lars Johan Larsson 1842-1917 hustrun Anna Charlotta 1840-1927	Bautasten, miljöskapande, tidstypisk	Gott skick	
5	158-160		f.d. Åboen Per Persson 1797-1877 hans maka Lydia Kristina 1808-1905 dottern Inger Kristina Persson 1838-1912	Hög smalsten, en av de äldre, miljöskapande	Gott skick	
5	162-163		B. A. Johansson 1844-1879 hustrun Beata Andersson 1952-1921	Hög smalsten, en av de äldre, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	164-166		Lars Persson 1820-1898 hustrun Kristina Eriksdotter 1816-1886 dottern Sabina Katharina Nilsson 1848-1919	Hög smalsten, en av de äldre, miljöskapande	gott skick	
5	167		Alfred Carlsson 1863-1904	bautasten, tidstypisk, miljöskapande	Gott skick	
5	168-169		Karl Larsson 1831-1897 hustrun Beata Johansson 1821-1879 Tack-samma barn reste värden	Hög smalsten, en av de äldre, miljöskapande, intressant inskription	Nedlagd, påväxt	rengör, återställ stående
5	174-175		Lantbrukaren Andreas Johansson 1825-1910 hustrun Helena Gabrielsdotter 1824-1877	Hög smalsten, en av de äldre, miljöskapande,	Viss påväxt	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	189-190		Kommunalordföranden C. B. Carlsson 1871-1932 hans maka Anna 1870-1951	Viktig lokalhistorisk titel, tidstypisk men ovanligt påkostad och exklusiv, miljöskapande	Gott skick	
5	195		Bo 1942-1951	Tidstypisk barngrav, socialhistoriskt värde	Gott skick	
5	202-203		Kommunalordförande Sten Johansson 1882-1955 hustrun Theresia 1884-1969	tidstypisk gravvård med fint arbetad dekor, lokalhistoriskt viktigt titel,	Gott skick	
5	204		Folkskolläraren Henning Welanders 1887-1928	Hög smalsten, tidstypisk, en av få med bevarad stenram, ovanligt med fint dekorerade hörnstenar, intressant och lokalhistoriskt viktigt titel	Nedlagd	Återställ stående
5	205		Hustrun A. J. Knutsdotter 1831-1876	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, en av få från 1870-talet, ålderdomlig typ av sten, kvinnograv, miljöskapande	viss påväxt	rengör

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	212-213		Kronqvist Gunnar 1912-1913 Greta 1914-1927	Tidstypisk liten enkel barngrav, socialhistoriskt värde	Viss påväxt	rengör
5	220-222		<i>vänstr:</i> Johan Larsson 1886-1953 <i>Mitten:</i> Skomakarmästaren Lars Andersson 1848-1926 hustrun Matilda Olivia 1850-1932 <i>högr:</i> Lars Gustav Larsson 1891-1979	Familjegrav med tre stenar i samma stil, intressant lokalhistoriskt värdefull titel	Gott skick, något nedsjunkna i gräset	
5	241-242		Skomakarmästaren Axel Andersson 1880-1949 hans maka Klara Andersson 1882-1954	Stor liggande gravvård i tidstypisk stil från mitten av 1900-talet, lokalhistoriskt värde med intressant titel, miljöskapande	Gott skick	
5	258-259		Anders Bengtsson 1797-1876 Bengta Andersdotter 1813-1884	Rester av en ålderdomlig gravvård med inskriptionsplatta som ett blad uthugget i marmor	trasig, i delar	Återskapa gravvården. Om det ej är möjligt bör inskriptionsplattan tas om hand, placeras på värdigt sätt för att säkerställa bevarande
5	260-261		Henrik Andersson 1803-1876 samt hans hustru Anna Joh. Berndtsdotter 1803-1884	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, ålderdomlig form, miljöskapande	Gott skick, viss påväxt	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	vid muren		xxxxx	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, ålderdomlig form, miljöskapande	Påväxt, svårläst	Rengör, fyll ev i texten med svart
5	vid muren		xxxxx	Ett av få järnkors på kyrkogården, exempel på något ovanlig form med rik och sirlig genombruten dekor, troligen hög ålder	Rostig, avbrutet	Rostskyddsbehandla och måla i svart, placera på värdigt sätt för att säkerställa bevarande
5	262		Lantbrukaren K. J. H. Clausson 1870-1915	Hög smalsten, tidstypisk, unikt med de bakvända N i inskriptionen	Påväxt, något svårläst, lutar betydligt	Rengör, stabilisera
5	263-264		Minne af hustrun Severina Andersson 1843-1879 hennes make Bengt Larsson 1844-1904	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, ålderdomlig form, miljöskapande	Påväxt, något svårläst	Rengör

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	266-267		Alf Henriksson 1842-1917 Albertina Henriksson 1854-1937	Unik gravvård, miljöskapande	Gott skick	
5	269-274		Wennerholms Håkan Andersson 1791-1850 John Andersson 1804-1891 Carl Wennerholm 1822-1894 Charlotta Wennerholm 1826-1913 Anna Wennerholm 1863-1951 Hugo Wennerholm 1870-1940	Unik familjegrav med många ingående mindre gravvårdar, miljöskapande, lokalhistoriskt värde - stiftade Hugo Wennerholms stiftelse för att hjälpa släktingar och bevara släktgårdar	Det har sannolikt funnits en ram som avgränsat familjegraven och som tagits bort	
5	275-276		Systrarna Kerstin Bengtsson 1928-1958 Karin Ellis 1925-1927	Ovanligt urformad gravvård över litet barn och ung kvinna, systrar, troligen 1950-tal	Gott skick	
5	291-296		<i>Stående:</i> Gästgivaren i Sjönevad Per Persson 1807-1880 och hans maka Helena Olsdotter 1810-1887 <i>liggande:</i> Linnea Svensson 1879-1961 Anders Svensson 1881-1970 Thorborg Svensson 1883-1970	Två gravvårdar i en familjegrav, en hög äldre smalsten oöver gästgivare högt lokalhistoriskt värde, hög ålder, en liggande gravvård tidstypisk för mitten av 1900-talet, miljöskapande	Påväxt, något svårläst,	Rengör

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	vid muren		xxxxx (trol. 1861)	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, ålderdomlig form, miljöskapande	Påväxt, något svårläst	Rengör, fyll ev i med svart färg
5	vid muren		Katrina Berndtsdotter 1789-1877	Ett av få järnkors på kyrkogården, hög ålder	Rostig, avbrutet	Rostskyddsbehandla och måla i svart, placera på värdigt sätt för att säkerställa bevarande
5	297-298		Lantbrukaren Nils Johansson 1824-1906 hustrun Anna P. Petersdotter 1817-1886	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, ålderdomlig form, miljöskapande	Påväxt, något svårläst	Rengör, fyll ev i med svart färg

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	vid muren		xxxxx	En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, ålderdomlig form, miljöskapande	Påväxt, något svårläst	Rengör, fyll ev i med svart färg
5	313-314		Hemmansägaren Olaus Larsson 1834-1886 hans maka Johanna 1836-1918	Liten smalsten, tidstypisk 1920-tal, miljöskapande	Gott skick	
5	315-321		Doktor August Bondesson 1854-1906 Vänner och Fränder reste värden <i>På staketet</i> : Karl Bondessons famiilegraf <i>1:a fr söder</i> : Jenny Ch. Carlsson f. Bondesson 1882-1934 <i>2:a fr söder</i> : Lisa Bondesson 1835-1906 Carl Bondesson 1812-1891 <i>3:e fr söder</i> : Carl Victor Bondesson 1865-1885 Ske din vilje ochdet som brutet är. <i>4:e fr söder</i> : Lisa 1902-1929 Vivi 1929-1943	Unik och stor familjegrav, inramad av smidesstaket, unik vård över känd person; August Bondesson var författare och folklivsskildrare, intressant inskription	Rost och påväxt på staket och grind, vars färg är avskavd. A. Bondessons gravsten, smuts, missfärgning, Smalsten nedlagd	Rengör och måla grind och staket, rengör gravvård. Återställ liggande gravvård till stående

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	322-326		<i>1:a fr söder</i> : Carl Gunnar Möller 1914-1934 <i>2:a fr söder</i> : Organisten C. J. Möllers familjegrav <i>3:e fr söder</i> : Ingrid Möller 1918-1972 Elsa Möller 1924-1992 <i>4:e fr söder</i> : Annie Möller 1881-1926	Stor familjegrav med flera gravvårdar av olika utförande och äldre, intressant yrkestitel med lokalhistoriskt värde, Möllers var kantorsläkt i 7 generationer där Elsa var den sista.	Påväxt, ram borttagen som visar gravvårdarnas sammanhang	Rengör
5	Vid muren		Kristin xxxx (trol 1881)	Litet kors i marmor, hög ålder	Påväxt, korset har lossnat från fundament	Konservator åtgärdar/tar fram åtgärdsbeskrivning
5	327-331		Smedmästare J. B. Loric 1859-1920 hustrun Emma Lovisa 1866-1921 Vänner reste värden Sten 1887-1938 Nils 1907-1967 Sune 1910-1982 Anna 1900-1990 Linnea 1893-1934 Per 1885-1958 Minna 1903-1976	Unik och stor familjegrav över känd familj i trakten, inramad av ett ovanligt smidesstaket, intressant yrkestitel, miljöskapande	Gott skick	
5	vid muren		Susanna 1854-1954	Litet kors, miljöskapande	Gott skick, viss påväxt	
5	337-338		Folkskolläraren C. G. Carlgren 1850-1912 Lärjungar reste värden	Den största gravvården på kyrkogården, ovanlig med placering på kulle, lokalhistoriskt värde, yrkestitel, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	utan nr		xxxxxx	Unik ålderdomlig stenhäll, miljöskapande	Vittrad, påväxt, svårläst	rengör, fyll ev i text m svart färg
5	utan nr		xxxxxx	Unik ålderdomlig stenhäll, miljöskapande	Gott skick	rengör, fyll ev i text m svart färg
5	339-343		<i>Södra:</i> Per Albin Andersson 1855-1914 hans maka Matima Charlotta 1852-1934 <i>Norra:</i> Agnes Henrika Andersson 1883-1963 Ester Elisabeth Andersson 1887-1977	Unik och stor familjegrav med två eleganta gravvårdar med tillhörande ram, miljöskapande	Gott skick	
5	346-358		Prosten Martin Kjerrulf 1792-1862 och hans maka Lovisa Borrelus 1792-1865 Kyrkoherde Carl Edvard Hagstedt 1824-1896 och hans maka Henny Kjerrulf 1826-1901 Församlingarna reste värden <i>liten gravvård intill:</i> Louise Hagstedt 1862-1886	den högsta gravvården på kyrkogården, hög obelisk, tidstypisk, miljöskapande, lokalhistoriskt viktiga personer - betydnande prästsläkt, hög ålder	Gott skick, den lilla gravvården påväxt och svårläst	Rengör den lilla stenen

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	359-362		Här under hvilar förgängligheten af extra landtmätaren J. A. Delins och dess kära hustru G.E. Grimberg tvenne Söner Erik xxxxx Per Adolf xxxxx död 1873	Unik ålderdomlig gravhäll, relativt hög ålder, miljöskapande	Påväxt, svårläst	Konservator åtgärdar/anger åtgärder
5	359-362		Här Gömmes Stofet av Prosten och Kyrkoherden Johan Christoffer Kjerrulf Född den 5 Febr 1737. Död den 27 Dec 1804 samt Dess kära Hustru Anna Johanna Paulin född den 30 Sept 1743. Död den ...	Unik och stor tumba, ålderdomlig, hög ålder - en av de äldsta på kyrkogården, miljöskapande, viktig person	Påväxt, oläslig	Konservator åtgärdar/anger åtgärder
5	359-362		Louise Kjerrulf 1835-1913 Augusta Kjerrulf 1836-1921	Liten enkel gravvård över två kvinnor i familjen Kjerrulf	Påväxt, svårläst	rengör
5	vid muren		xxxxxx	Unik ålderdomliga gravvårdar vid muren, troligen hög ålder, miljöskapande	Påväxt, vittrade svårlästa	Konservator åtgärdar/anger åtgärder
6	1-6		Severin Cederberg 1849-1925 hans maka Josefina Wilhelmina Jansson 1850-1946 sonen Carl 1883-1955 sonen Oscar Wilhelm 1887-1965 sonen Oscar 1885-1887	Unik ålderdomliga tumba som dock troligen är relativt sentida, den enda gravplats som är avgränsad med kedjor mellan stenpollare, unik, miljöskapande	Påväxt, vittrad, svårläst	Konservator åtgärdar/anger åtgärder

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	10-11		Lantbrukaren Per Perssons familjegrav	Hög smalsten, tidstypisk från tidigt 1900-tal, miljöskapande	Gott skick	
6	20-21		Syskonen John Leonard Persson 1898-1915 Linnea Persson 1893-1896	Hög smalsten, tidstypisk från tidigt 1900-tal, barngrav, miljöskapande	Gott skick	
6	35-36		Hemmansägaren A. E. Henriks-son 1850-1921 hustrun Neta Beata 1852-1922	Hög smalsten, tidstypisk från tidigt 1900-tal, fint arbetad dekor, miljöskapande	Gott skick	Konservator åtgärdar/anger åtgärder

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	37-38		Birger Henriksson 1878-1904 Hulda Henriksson 1876-1904	Hög smalsten, tidstypisk från tidigt 1900-tal, miljöskapande	Påväxt	Rengör
6	39-41		Sven Svenssons familjegrav Sven Olof 1840-1887 Mathilda 1850-1923 Elof 1875-1914	Familjegrav med bevarad stenram. livstenen sannolikt från 1910-talet, enkel stram jugendstil, miljöskapande	Påväxt	Rengör
6	44-45		Köpman Iwan Jansson 1893-1944 Makan Jenny 1890-1944	Stor liggande gravvård, tidstypisk miljöskapande	Gott skick	
6	46-47		Folkskolläraren Ernst Elm-qvist 1868-1940 hans maka Anna 1889-1901	Påkostad, exklusiv gravvård i klassicistisk stil troligen från 1940-talet, intressant titel med lokalhistoriskt värde	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	52-53		Hustrun Ester Ohlsson 1890-1919	Hög smalsten kröt med urna, monumental, miljöskapande	Gott skick	
6	54-55		Häradsdomaren Emil Wennerholm 1860-1929 hans maka Kristina Wennerholm 1854-1930	Intressant yrkestitel, lokalhistoriskt värde	livstenen är ursprungligen en del av en stenram, ramen är borttagen liksom gravvårdens estetiska uttryck	
6	63		Föreståndarinnan Alma Bengtsson 1866-1944	Tidstypisk gravvård från 1940-talet i artdecostil, intressant titel - en av få kvinnliga yrkesutövare	Påväxt, nedlagd	Rengör, återställ stående
6	64-65		Carl Svensson 1880-1965 hustrun Augusta Svensson 1878-1944	Påkostad, exklusiv gravvård i klassicistisk stil troligen från 1940-talet, unik med olika stenarter, miljöskapande	Gott skick	
6	68-70		Peter Ludvig Henreksson 1845-1906 Jenny Charlotta Henreksson 1855-1934	Monumental gravvård, unik, sarkofag, miljöskapande	Överväxt	Rensa bort en del växt- ligeht för at tstenen inte ska skadas och ev inskrptioner bli läsbara

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	71		Martin Nygren 1870-1901	Unik monumental bautasten, lokalhistoriskt värde (gästgivaresläkten i Sjönevad), miljöskapande	Gott skick	
6	72-73		Minne öfver f.d. gästgivaren Johan Anders Nygren 1818-1899 hans maka Ingrid Theodora 1830-1907	Monumental hög obelisk, lokalhistoriskt värde (gästgivaresläkten i Sjönevad), miljöskapande	Gott skick	
6	74-75		Johan Christer Nygren 1850-1895 hustrun Mina Nygren 1857-1909	Hög smalsten, tidstypisk för tiden runt 1900, lokalhistoriskt värde (gästgivaresläkten i Sjönevad), miljöskapande	Nedlagd, påväxt	återställ stående, rengör

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	76-77		Här hvilar fd gästgifvaren Christer Gunnarsson 1780-1836 och hans båda hustrur Inger Bengtsdotter 1767-1826 samt Inger Christina1791-1844	Unik ålderdomliga gravvård av hög ålder, en av de äldre på kyrkogården, lokalhistoriskt värde (gästgivaresläkten i Sjönevad), miljöskapande	Påväxt, något svårläst	Konservator åtgärdar/anger åtgärder
6	90-91		f.d. Byggmästaren i USA Christ. Nelsson 1882-1948 hustrun Jennie Elisabeth 1882-1948 Jesu blod min skuld avplanar, Jesus haver allt försonat, Jesus allt gott för mig manar, Jag varder nådigt skönt.	Påkostad, exklusiv gravvård i klassicistisk stil troligen från 1940-talet, miljöskapande, intressant titel och inskription, anknytning till emigrationen, symbol för Odd Fellow-orden	Gott skick	
6	120-121		Kyrkoherden i Wessige och Askome församlingar Carl Gideon Ifvarsson 1851-1934 Men jag hafver fördenskull icke flytt ifrån dig min herde så hafver jag och intet begärt människors ros, det vet du, hvad jag predikar hafver, det är rät tin för dig. Jer. 17:16.	Unik, monumental, lokalhistoriskt värde. prästgrav, miljöskapande, inskription	Gott skick	
7	1-2		Ragnar 1902-1986 Alma Constantina 1906-1972 Christensson	Tidstypisk gravvård, de första som begravdes i denna nya del av kyrkogården, representerar årsring	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
7	5		Anders Lorick 1898-1980 Linnea 1906-2003	Unik gravvård, lokalhistoriskt värde	Gott skick	
9	1-2		Erik Dahlberg 1908-1972 Inez Dahlberg 1914-2002 Dottern Yvonne 1948-1980	Tidstypisk gravvård, den första som begravdes i denna nya del av kyrkogården, representerar årsring	Gott skick	
10	1		Slaktare J. Pettersson 1898-1973	Tidstypisk gravvård, en av de första som begravdes i detta kvarter på nya delen av kyrkogården, representerar årsring	Gott skick	

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2021

2021:1	Tjärby grustäkt, Arkeologisk utredning
2021:2	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:3	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:4	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:5	Broktorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:6	Brovaktens 4, Antikvarisk förundersökning
2021:7	Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2021:8	Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2021:9	Hotell Mårtensson, Giljestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2021:10	Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvärden.
2021:11	Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2021:12	Råmebo hembygdsgård. Vård- och underhållsplan
2021:13	Befästningsrester i Norre Katts park. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:14	Öringe fiber, Getinge sn, fast. Öringe 1:5, Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:15	Hotell Mårtensson, Takkupor, rev förslag. Konsekvensbeskrivning
2021:16	Busstur Stora Torg, Arkeologisk undersökning (schaktningsövervakning)
2021:17	Inför ny vatten- och elledning. Falkenberg. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:18	Frillesås-Rya 3:77. Kungsbacka kn. Arkeologisk förundersökning
2021:19	Valhalla 5, antikvariskt utlåtande
2021:20	Försörjningshemmet 18, antikvariskt utlåtande
2021:21	Påarps gravfält, Trönninge sn, Halmstads kn, Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:22	Marbäck, Halmstad, Snöstorps sn. Arkeologisk utredning
2021:23	Fibernedläggning vid treuddar, en stensättning och en boplatz i Bexets stugby, Trönninge sn, Halmstad. Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:24	Kv. Postmästaren, Esplanadparken och Norra Vallgatan - kulturmiljöutredning
2021:25	Spannarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:26	Sibbarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:27	Tvååkers kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:28	Dagsås kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:29	Flickskolan 6, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:30	Gästgivaren 10, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:31	Societetshuset i Varberg, antikvarisk medverkan
2021:32	Alfshögs kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:33	Askome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:34	Vessige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:35	Lyngåkra 6:8, Rivningsdokumentation
2021:36	Gamlestugan i Morup, Morup 27:1, antikvarisk medverkan
2021:37	Hägaröds gård, fönsterbyte, antikvarisk medverkan
2021:38	Köinge kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:39	Okome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:40	Svarträ kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:41	Tjärby kyrka, konstglasfönster, antikvarisk medverkan
2021:42	Tjärby kyrka, invändig renovering, antikvarisk medverkan
2021:43	Varbergs idrottshall, antikvarisk förundersökning
2021:44	Dagsås kyrka, exteriör renovering

KULTURMILJÖ
HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: [KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE](mailto:kansli@kulturmiljohalland.se) | HEMSIDA: [WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE](http://www.kulturmiljohalland.se)